

บรรณานุกรม

หนังสือ

จูไรรัตน์ อุตมะ. จังหวัดนครปฐม. นครปฐม : พระปฐมการพิมพ์, 2520

จำเรียง ภาวิจิตร. "กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อยในนครคณะสังคมวิทยา." ใน รายงานการจัดนิทรรศการและปกิณกะทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, หน้า 43 - 48. แผนกอิสระสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

ชำนาญ อิ่มสอาด. "ชนกลุ่มน้อย." ใน สมุดเพชรบุรี 2525, หน้า 333 - 342. สมบูรณ์ แก่นตะเคียน, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2525.

ทิตยา สุวรรณะชญ. "พัฒนาการแนวความคิด และทฤษฎีของสังคมวิทยา." ใน มานุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา พัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎี, หน้า 81-124. เอกสารวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : เอราวิมการพิมพ์. (ม.ป.ป.)

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์. เล่ม 1. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

นิพนธ์ เสนาพิทักษ์. "ผู้ไทยไซ่ง" ใน สาส์นผู้ไทย, หน้า 6 - 36. คณะกรรมการชมรมไทยไซ่ง, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรพิทยา, 2523

บริหารเทพธานี, พระ. ประวัติชาติไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, 2511.

ประสาธ หลักศิลา. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507.

ม.ศรีบุษรา (นายแฝง). ไทยดำรำพัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ,
2522.

มนู วัลยะเพ็ชร และคณะ. รายงานผลการวิจัย เรื่องการศึกษาทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับ
เรื่องภูมิประเทศของจังหวัดนครปฐม. ภาควิชาภูมิศาสตร์คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522. (ม.ป.ท.)

เรไร สืบสุข สุขสมาน ยอดแก้ว และรัชฎาพรพรณ เศรษฐวัฒน์. วรรณกรรมพื้นบ้าน
ไทยทรงดำ. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี,
2523. (ม.ป.ท.)

ศิลปากร, กรม. ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ. เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507.

_____. ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ. เล่ม 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2507.

_____. ประวัติ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี. เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร :
องค์การคำคุรุสภา, 2504.

_____. ลัทธิธรรม เนียมต่าง ๆ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
คลังวิทยา, 2504.

เสรีयरโกเศศ. เรื่องของชาติไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร,
2515.

_____. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา,
2514.

_____. ศาสนา เปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, 2515.

สนิท สมัยการ. มีเงินก็นับว่านื่อง มีทองก็นับว่าที่ ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2519.

เสนอ นาระดล. "ประวัติวิทยุไท." ใน อีสานคดี. หน้า 150 - 178. สิริวัฒน์ คำวันสา,
บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไพศาลศิริ, 2521.

สิริ พิง เศษ. ประวัติ-ลัทธิของผู้ไต่ของดำ. โดยสุลี (นามแฝง). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ครุสภา, 2519.

สิริวัฒน์ คำวันสา. "ประเพณีลงข่วง." ใน อีสานคดี. หน้า 133 - 134. สิริวัฒน์
คำวันสา, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไพศาลศิริ, 2521.

สุเทพ สุนทร เกสัช. "โครงสร้างสังคมของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ." ใน
สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, หน้า 45-138. สุเทพ
สุนทร เกสัช, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย, 2511.

_____ . "ความเชื่อเรื่อง "ผีปู่ตา" ในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ."

ใน สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, หน้า 139 - 165.

สุเทพ สุนทร เกสัช, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคม
ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511.

สุภัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ไทย
วัฒนาพานิช, 2525.

สมิตร บิดิพัฒน์ บัณฑิต อ่อนคำ และขุนสุข ธรรมาภิมุข. ลาวโซ่ง. แผนกอิสระสังคม
วิทยามานุษยวิทยา กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2521.

อานนท์ อาภาภิรม. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
2525.

เอ คาร์ และพันตรี อี โชเคนฟา เดน. "ชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่าง ๆ ใน
ประเทศไทย." ใน ประมวลพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สยาม
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 และชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่าง ๆ ใน
ประเทศไทย, หน้า 72 - 122. (กรมศิลปากร : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ นาวาตรีขุนฤทธิไกรรณการ), พระนคร : โรงพิมพ์
คำรงค์ธรรม, 2515.

อวยพร ชื่นกลิ่นธูป และสุรภี กุลโกวิท. "ประเพณีการทำศพของลาวโซ่ง." รายงานการวิจัย. แผนกสังคมวิทยา มานุษยวิทยา กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

บทความ

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. "แนวทางการศึกษาวิวัฒนาการระบบเครือญาติของสังคมไทยในเชิงนิเวศน์." วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา 1 (มกราคม 2525) : 39 - 59.

ชูชีพ อุดมชัย และคณะ. "ลาวโซ่ง." วารสารเมืองโบราณ 1 (กรกฎาคม - กันยายน 2518) : 22 - 23.

พ.ลีนตุเสก. "ชีวิต - วัฒนธรรม - ประเพณีไทยทรงดำ (โซ่ง)." วารสารวัฒนธรรมไทย 8 (2511) : 43 - 46.

_____. "ชีวิต - วัฒนธรรม - ประเพณีไทยทรงดำ (โซ่ง)." วารสารวัฒนธรรมไทย 9 (พฤษภาคม 2512) : 68 - 70.

พัทยา สายหนู. "ภาวะสังคมไทย : โครงสร้างสังคม." วารสารวิจัยสังคม 6 (มกราคม - มิถุนายน 2526) : 9 - 33.

มณีรัตน์ ท้วมเจริญ. "พิธีเสนเชือนของโซ่ง." วารสารศิลปากร 19 (กรกฎาคม 2518) : 68 - 72.

_____. "ข้อสังเกตงานด้านเทคนิคของกลุ่มชนลาวโซ่ง." วารสารศิลปากร 25 (กันยายน 2524) : 65 - 70.

ไมตรี บัวเนตร. "โซ่งพัฒนา." วารสารพัฒนาชุมชน 9 (2514) : 54 - 63.

ระคม วงษ์น้อย. "แนวความคิดเรื่องชนชั้นนำ และการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน." รัฐศาสตร์สาร 9 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2526) : 1 - 36.

ฤทัย ใจจงรัก. "เครื่องใช้ไม้สอยของทวักไซ่ง." วารสารเมืองโบราณ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2519) : 79 - 84.

สมทรง บุรุษทัณฑ์. "อื่นก่อน." วารสารภาษาและวัฒนธรรม 1 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2524) : 18 - 27.

อมรา พงศาพิชญ์. "พุทธศาสนาชาวบ้าน." วารสารสังคมศาสตร์ 13 (กรกฎาคม 2519) : 27 - 44.

อารง สุทธาศาสน์. "ชนกลุ่มน้อยกับการเมือง." วารสารสังคมศาสตร์ 14 (เมษายน 2520) : 71 - 87.

เอกสารอื่น ๆ

กาญจนา หันธุ์คำ. "ลักษณะเฉพาะทางด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

จิราพร เจริญสุข. "พิธีศพของลาวไซ่ง." วิทยานิพนธ์บัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2516.

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BIBLIOGRAPHY

Books

- Banton, Michael. Anthropological Approaches to the Study of Religion. London : Tavistock Publications, 1966.
- Bergel, E. Ernest. Social Stratification. New York : McGraw-Hill Book Co., 1962.
- Broom, Leonard, and Selznick, Philip. Sociology. New York : Macmillan Publishing Co., 1971.
- Durkheim, Emile. The Elementary Forms of the Religious Life. New York : Collier Books, 1917.
- Frazer, James George. The Golden Bough. New York : Macmillan Publishing Co., 1956.
- van Gennep, Arnold. The Rites of Passage. University of Chicago Press, 1960.
- Gouldner, Alvin W., and Gouldner, Helen P. Modern Society : An Introduction to the Study of Human Interaction. New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1963.
- Green, Arnold W. Sociology. 6th.ed. New York : McGraw-Hill Book Co., 1972.
- Leach, E.R. Political Systems of Highland Burma. University of London. London : G. Bell and Sons, Ltd., 1954.
- _____. The Structural Study of Myth and Totemism. London : Tavistock Publications, 1967.

Loomis, Charles P., and Beegle, Allan J. Rural Sociology : The Strategy of Change. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1957.

Malinowski, Bronislaw. Argonauts of the Western Pacific.

New York : E.P. Dutton & Co., Inc., 1942.

_____. Magic, Science, and Religion and other Essays. New York : Doubleday, 1954.

Merton, Robert K. Social Theory and Social Structure. New York : The Free Press of Glencoe, 1957.

Nelson, Lowry. Rural Sociology. 2d. ed. New York : American Book Co., 1955.

Turner, Victor. The Ritual Process. University of Chicago, 1969.

_____. The Forest of Symbols : Aspects of Ndembu Ritual. Cornell University Press, Ithaca and London, 1967.

Weber, Max. Basic Concepts in Sociology. New York : The Citadel Press, 1962.

_____. The Sociology of Religion. London : Methuen, 1963.

Winick, Charles. Dictionary of Anthropology. Littlefield Adams & Co., New Jersey, 1970.

Yinger, Milton John. Sociology Looks at Religion. New York : Macmillan Publishing Co., 1963.

Young, Kimball, and Mack, Ramond W. Sociology and Social Life. 3d. ed. New York : American Book Co., 1959.

Articles

Fippinger, Dorothy Crawford. "Kinship terms of the Black Tai people." Journal of the Siam Society 59 (January 1971) : 65-82.

Pedersen, Lise Rishoj. "Aspects of Women's Life in Rural Thailand." Folk 10 (1968) : 111-163.

_____. "Religious Activities during Dry Season among the Lao Song Dam, Thailand." Folk 16-17 (1974-75) : 345-379.

_____. "The Influence of the Spirit World on the Habitation of the Lao Song Dam, Thailand." In The House in East and Southeast Asia : Anthropological and Architectural Aspects, pp. 115-128. Scandinavian Institute of Asian Studies, 1982 (n.p.)

Sumitr Pitiphat. "The Religion and Beliefs of the Black Tai, and A Note on the Study of Cultural Origins." Journal of the Siam Society 68 (January 1980) : 29 - 38.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของลาวโซ่งในหมู่บ้านบ้านสระ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนครัวเรือนและประชากร

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	ประชากร		รวม
		ชาย	หญิง	
หมู่ที่ 1	72	240	255	495
หมู่ที่ 2	114	411	369	780
รวม	186	651	624	1,275

ที่มา : แผนกทะเบียนราษฎร อำเภอกำแพงแสน พ.ศ. 2527

ตารางที่ 2 แสดงการศึกษาของประชากร

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	27	19.29
จบ ป. 4	90	64.28
จบ ป. 7	20	14.29
จบมัธยมและสูงกว่า มัธยม	3	2.14
รวม	140	100.00

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนการถือครองที่ดินของประชากร

จำนวนการถือครองที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีที่ดิน	19	13.57
1-25 ไร่	60	42.86
26-50 ไร่	50	35.71
51 ไร่ขึ้นไป	11	7.86
รวม	140	100.00

ตารางที่ 4 แสดงลักษณะของที่ดินที่ถือครองเพื่อการทำมาหากิน

ที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
เจ้าของทั้งหมด	60	42.86
เช่าบางส่วน	52	37.14
เช่าทั้งหมด	28	20.00
รวม	140	100.00

ตารางที่ 5 แสดงหนี้สินของลาวโซ่งบ้านสระ

ภาวะหนี้สิน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	52	37.14
มีหนี้สิน	88	62.86
รวม	140	100.00

ตารางที่ 6 แสดงแหล่งเงินกู้ของลาวโซ่งบ้านสระ

แหล่งเงินกู้	จำนวน	ร้อยละ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	36	40.91
พ่อค้าในหมู่บ้าน (โรงสีโซคถาวร)	23	26.14
ญาติและเพื่อนบ้าน	18	20.45
สหกรณ์การเกษตร	8	9.09
ธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ	3	3.41
รวม	88	100.00

ตารางที่ 7 แสดงอาชีพเสริมของลาวโซ่งบ้านสระนอกเหนือจากการเกษตรกรรม

อาชีพเสริม	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	6	4.29
ค้าขาย	21	15.00
รับจ้าง	50	35.71
ทอผ้า, หัตถกรรมในครัวเรือน	60	42.86
การเลี้ยงกุ้ง	3	2.14
รวม	140	100.00

ตารางที่ 8 แสดงรายได้ค่อปีของลาวโซ่งบ้านสระ

รายได้/ปี	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า - 5,000	25	17.76
5,001 - 10,000	32	22.85
10,001 - 20,000	47	33.57
20,001 - 30,000	24	17.14
30,001 - 40,000	6	4.28
40,001 ขึ้นไป	6	4.29
รวม	140	100.00

ตารางที่ 9 แสดงลักษณะครอบครัวของลาวโซ่งบ้านสระ

ลักษณะครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัวเดี่ยว	59	42.14
ครอบครัวขยาย	81	57.86
รวม	140	100.00

ตารางที่ 10 แสดงความต้องการเพศของบุตรถ้ามีโอกาสเลือกได้

เพศของบุตร	จำนวน	ร้อยละ
เพศชาย	83	59.29
เพศหญิง	57	40.71
รวม	140	100.00

ตารางที่ 11   ความเห็น เกี่ยวกับการ แต่งงานกับญาติเดียวกัน

ความเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ห้ามการแต่งงานกับญาติเดียวกัน	130	92.86
ญาติเดียวกันแต่งงานกันได้	10	7.14
ไม่มีความเห็น	-	-
รวม	140	100.00

ตารางที่ 12   แสดงลักษณะการ แต่งงานของผู้ชายสาวโสดบ้านสระ

ลักษณะการแต่งงาน	จำนวน	ร้อยละ
เคยอาสาและปัจจุบันไม่ได้อาสา	82	58.57
ไม่ได้อาสา	50	35.71
อาสาขาด (ตลอดชีวิต)	8	5.72
รวม	140	100.00

ตารางที่ 13   ลักษณะของที่ดิน ที่ตั้งบ้าน เรือน ในปัจจุบัน

ที่ดินที่ตั้งบ้านเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับจากพ่อแม่ฝ่ายสามี	102	72.86
ได้รับจากพ่อแม่ฝ่ายภรรยา	38	27.14
สามีภรรยาหาซื้อที่ดินเอง	-	--
รวม	140	100.00

ตารางที่ 14   ลักษณะของการค้ำบ้าน เรือนกับความใกล้ชิดทางเครือญาติ

การค้ำบ้านเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ใกล้ชิดกับ เครือญาติฝ่ายสามี	104	74.29
ใกล้ชิดกับ เครือญาติฝ่ายภรรยา	31	22.14
ใกล้ชิดกับ เครือญาติทั้งสองฝ่าย	5	3.57
รวม	140	100.00

ตารางที่ 15   แสดงเครือญาติที่อาศัยอยู่ในบ้าน

เครือญาติ	จำนวน	ร้อยละ
เครือญาติฝ่ายชาย (พ่อหรือสามี)	130	92.86
เครือญาติฝ่ายหญิง (แม่หรือภรรยา)	10	7.14
เครือญาติทั้งสองฝ่าย	-	-
รวม	140	100.00

ตารางที่ 16   ลักษณะของการนับถือ เครือญาติ

การนับถือ เครือญาติ	จำนวน	ร้อยละ
นับถือ เครือญาติฝ่ายพ่อแม่เพียง เดียว	75	53.57
นับถือ เครือญาติฝ่ายแม่เพียง เดียว	-	-
นับถือ เครือญาติทั้งสองฝ่าย	65	46.43
รวม	140	100.00

ตารางที่ 17 แสดงการให้ความสำคัญของเครือญาติ

ความสำคัญของเครือญาติ	จำนวน	ร้อยละ
เครือญาติที่เดียวกัน	110	78.57
เครือญาติธรรมดา	30	21.43
รวม	140	100.00

ตารางที่ 18 ร้อยละของการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสามีภรรยา

การตัดสินใจ	สามี		ภรรยา		ร่วมกัน		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
การซื้อขายที่ดิน	82	58.57	-	-	58	41.43	100 (140)
การแบ่งมรดกที่ดิน	88	62.86	-	-	52	37.14	100 (140)
การศึกษาของบุตร	78	55.71	-	-	82	44.29	100 (140)
การซื้อสิ่งของเครื่อง- ใช้ในบ้าน	27	19.26	23	16.43	90	64.29	100 (140)
การคุมกำเนิดและการ วางแผนครอบครัว	12	8.57	23	16.43	105	75.00	100 (140)
การกู้ยืมเงิน	35	25.00	20	14.29	85	80.71	100 (140)
การใช้จ่ายใน ครอบครัว	20	14.29	80	57.14	40	28.57	100 (140)

ตารางที่ 19   ความคิดเห็นต่อตนเองของลาวโซ่งบ้านสระ

ความคิดเห็นต่อตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
คิดว่าตนเองเป็นคนลาว	85	60.71
คิดว่าตนเองเป็นคนไทย	55	39.89
รวม	140	100.00

ตารางที่ 20   ร้อยละของจำนวนครัวเรือนของลาวโซ่งในหมู่บ้านบ้านสระ
จำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์	จำนวน	ร้อยละ
ลาวโซ่ง (ผู้ท้าว)	30	16.13
ลาวโซ่ง (ผู้น้อย)	130	69.89
คนไทย	16	8.60
คนจีน	10	5.38
รวม	186	100.00

พิธีเสนค่าง ๆ ความความเชื่อดั้งเดิมของลาวไซ่ง

พิธีเสนค่าง ๆ ความความเชื่อดั้งเดิมของลาวไซ่ง นอกเหนือจากการ เสน เรือน
มีดังนี้

เสนเต็ง

เสน เต็งเป็นพิธีกรรม เช่นสรวงผีแถนบนฟ้า เป็นการไล่ตัวพ่อแม่ซึ่งถูกขี้คางองจ่า
อยู่บนฟ้า ทั้งนี้เป็นเพราะพ่อแม่ที่ตายไปแล้วนั้น ไปกระทำผิดคือผีแถนเข้า อาจจะมีเมฆสุรา
อาละวาดจนผีแถน โกรธจึงจับกุมขังไว้ เมื่อพ่อแม่ต้องการให้ลูกช่วยจึงมา เข้าฝัน หรือกระการ
ให้ลูก เจริญป่วยเป็นการบอกให้ลูกรู้ เมื่อลูกป่วยรักษาอย่างไร ไม่หายต้องไปหาหมอเอื้อง
(หมออุแบบไซ่ง) ทำนายให้ ถ้าหมอเอื้องดูแล้วพบว่า เป็นเพราะผีเรือนคือ ผีพ่อแม่ถูกแถน
จำคุกไว้ ต้องทำเสน เต็งให้ เพื่อไล่ตัวพ่อแม่จากผีแถน โดยบนไว้ว่าถ้าหายเมื่อใด ก็จะทำ
พิธีเสน เต็งให้ เมื่อผู้ป่วยหายดีแล้วต้องทำพิธี เสน เต็งให้ตั้งที่บนบานไว้จริง ๆ จะหลีกเลี่ยงไม่ได้
จะทำให้เกิดโทษยี่ ขึ้นในภายหลัง

การทำพิธีเสน เต็งนี้จะใช้หมอเสนผู้หญิงที่ลาวไซ่งเรียกว่า แพบค เป็นผู้ทำพิธี
ให้ โดยเจ้าขอข้านั้นจะทำพิธีต้องไปบอกแม่คก่อน ให้แม่ครู้ตัวจะได้นัดหมายวันทำพิธี
กัน ทั้งนี้โดยนับวันแบบลาวไซ่งจะทำวันใดก็ได้แล้วแต่แม่คจะ เลือกวันให้ เมื่อกำหนดวันได้
แล้ว เจ้าขอ ข้านั้นก็ต้องจัดหาเครื่อง เช่นคลอคน เครื่องใช้ในพิธีเตรียมไว้ก่อนให้พร้อมเครื่อง
เช่นที่ใช้ในพิธี เสน เต็งมีดังนี้

1. ไก่ 12 ตัว ถ้าหายากหรือมีไม่พอก็อาจค่าครึ่งตัวแล้วสมมุติให้ครบ 12 ตัว
ก็ได้ ในกรณีที่เป็นผีผู้น้อยให้ใช้ไก่ 12 ตัว ถ้าเป็นผีผู้ท้าวต้องใช้ไก่ 24 ตัว
2. กระบอกไม้ไม้ใช้ส่น้ำ 8 กระบอก ถ้าเป็นผีผู้น้อยใช้ 4 กระบอก
3. เหล้า 2 ขวด (ทั้งผีผู้น้อยและผีผู้ท้าว)
4. ความสมมุติ สานด้วยดอกหวายให้มีลักษณะคล้ายกับควาย รวมทั้งสิ้น 30 กว่าตัว
(จะเศษกี่ตัวก็ได้แต่ต้องเป็น 30 ตัวขึ้นไป) สันนิฐานว่าที่ต้องทำไว้มาก ๆ ก็เพื่อจะได้เหยียบใช้
ได้สะดวก

ก่อนงานเสน 1 วัน ต้องเอาข่าวสาร หมายากพลู ไปให้แม่บคอีกด้วย เพราะว่า
เท่ากับเป็นการเตือนให้แม่บค เตรียมตัว ไว้ทำพิธีในวันจริง พอถึงวันทำพิธี เจ้าบ้านก็ต้องหา
"คนสาว" (เด็กสาวที่ยังไม่มีประจำเดือน) 2 คน เป็นคนไปเชิญแม่บคมาที่บ้านงานตั้งแต่
เช้าครู่ ตอนเช้าต้องเริ่มด้วยพิธี "กินงาย" ก่อน แม่บคและญาติพี่น้องของผู้ป่วยที่ถือผีเรือน
เดียวกันร่วมกินอาหาร เข้าด้วยกัน ค่อยจากนั้นจึงทำพิธีเสนโดยแม่บค

เวลาทำพิธี เเสน เต็งนี้ ที่สำคัญก็คือการ เสี่ยงทายด้วยไม้ เสี่ยงทายของโช่งที่มี
ลักษณะแบน ๆ คล้ายไม้เสี่ยงทายของจีน ต้องเสี่ยงให้ได้ตามที่บนไว้ในใจ เช่น เสี่ยงว่าขอ
ให้ถนนลงมากิน เครื่อง เช่น จะ ได้หายไกรธที่มีเรือน คือผีพ่อแม่ของคนไปกระทำผิดไว้บนฟ้า
ถ้าถนนหายไกรธลงมากิน เครื่อง เช่น แล้วขอให้เสี่ยงได้ไม่ว่าอัน หนงายอัน เป็นต้น ค่อยจาก
นั้นต้องมีการทำพิธี เชิญขวัญผู้ป่วยกลับมาอยู่กับตัวด้วยจึงจะ เสร็จพิธี

พิธี เเสน เต็งนี้ใช้ เวลาตั้งแต่ เช้าครู่จนถึงเที่ยงคืนหรือ ตี 1 ตี 2

เสนผีขึ้น เสือหรือ เเสนแก่เคราะห์

พิธีนี้จะมีขึ้น เมื่อผู้ป่วย เจ็บกระ เสาะกระแสะมานาน ไปรักษากับหมอแผนปัจจุบัน
ไม่หายจึงไปหาหมอ เชื่องหรือหมอดู เชื่อง ดูว่าตัวเอง เจ็บป่วย เพราะ เหตุใด ถ้าหมอ เชื่องบอกว่
มีเคราะห์ต้องทำพิธีนี้ เพื่อแก้ เเคราะห์พร้อมทั้งต้องค้อมเงาหัวด้วย ผู้ป่วยจึง เอา เสื้อผ้าของตนไป
ขึ้นไว้กับหมอ เเสน เป่าปี ผู้จะทำพิธี เเสนผีขึ้น เสือ โดยขึ้น เสือไว้ชั้วระยะ เวลาหนึ่งจนกว่าจะถึง
วันทำพิธี คือต้องบน ไว้ก่อนว่าถ้าหายจะทำพิธีให้ ระหว่างที่ขึ้น เสือผ้า ไว้กับหมอ เเสน เป่าปีต้อง
เอาข่าวสารหมายากพลู ไปให้หมอ เเสนอาจจะ เป็นอาทิตย์ละครั้ง 10 วันครั้ง หรือ เดือนละครั้ง
จนกว่าจะทำพิธี

วันที่ทำพิธีนี้คือวันก่อน เข้าพรรษา จะต้องเป็นวันที่ไม่ใช่วันตายของพ่อแม่ หรือ
วันพระ ทั้งนี้ต้องดูวันแบบลาวโช่งด้วย เมื่อถึงวันทำพิธีญาติพี่น้องที่สนิทเช่น พี่ชาย พี่สาว
น้องชาย น้องสาว หรือลูกชาย ลูกสาว ไม่ว่าจะอยู่ไกลไกลเพียงใดก็ต้องมาร่วมพิธี เพราะ
ต้องมีส่วนในพิธีด้วยจึงจะสมบูรณ์ ตัวคนป่วยที่หายแล้วก็ต้องใส่ เสื้อฮิตลอค เวลา พร้อมทั้งมี
ผ้า เบี้ยวพาดมาไว้ด้วย (ผู้หญิง)

พิธีจะเริ่มตั้งแต่ตอนเช้า เครื่องใช้ที่ใช้ในพิธีจะใส่ไว้ในปานเสนทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก โดยจะมีผู้รู้ในหมู่บ้านมาช่วยจัดให้ก่อนที่หมอละมานจะมี 4 ปาน คือ

1. ปานลำลุงลำตา
2. ปานแม่ นาง
3. ปาน เบ้า
4. ปานแนน

ปานเหล่านี้จะทำพิธีส่งไปให้ผบนฟ้า เครื่องใช้ของผู้ช่วยที่จัดใส่ไว้ในปานขนาดใหญ่ คือ เสื้อฮี เสื้อโท ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า ผ้าเปี้ยว ค้ายสีขาว ค้ายย้อมสีดำ โหมม 1 มัด หมากพลู ถ้วยใส่กำไลของผู้ช่วย กระจุก หวี น้ำมันใส่หมม ปานนี้ปูด้วยผ้าดิบ เรียกว่า "ปานลำลุงลำตา" อีกปานหนึ่งซึ่งมีขนาดเดียวกัน เรียกว่า "ปานแม่ นาง" ใส่แต่คุ่มหู กำไล ผ้าขาว 1 ม้วนใหญ่ มียาสูบวางไว้ข้างบน อีกปานหนึ่งใส่ไก่ 7 ตัว เอามาต้มแล้วแบ่งห่อไว้ 2 ห่อ มีถ้วยกำไลแขน ถ้วยใส่แป้ง ถ้วยหมากพลู กำไลผูกค้ายดำเสี่ยงทาย เหว่น ค้ายขาวอย่างดี น้ำมัน กระจุก เรียกว่า "ปาน เบ้า" ปานใหญ่อีกปานหนึ่งปูด้วยผ้าขาวใส่ไก่ห่อด้วยใบคอง 1 ห่อ ข้าวเปลือก โหมม ค้ายปั่นสีขาว 3 ม้วนเล็ก เหยียดสลึง 3 อัน เรียกว่า "ปานแนน" นอกจากนี้มีปานขนาดเล็กอีก 4 ปาน ปานหนึ่งใส่หัวหมู 1 หัว อีกปานหนึ่งใส่แก้มหมู มีกระทงใส่เล็บมือเล็บตีนหมู ใบส้มบ่อ ใบหนาด ใบมอญ คับหญ้า 1 คับ วางไว้บนกระทง ผ้าขาว และคันอ้อย ปานเล็กอีก 2 ปาน ใส่ไก่ 2 ตัว เอาใบคองคลุมไว้พร้อมกับผลไม้ด้วย นอกจากปานเสนยังมีภาตทำขวัญ ในภาคมีข้าวสาร ข้าวเปลือก ผลไม้ พริก หัวหอม หมากพลู หญ้าคา ที่ขาดไม่ได้คือหนังวัวแห้ง ข้าวสาร หลอดโหมม (คนเฒ่าคนแก่ในพิธีบอกว่า เพื่อให้คนแก่หูตาสว่าง) เครื่องใช้ในพิธีเหล่านี้จะวางไว้ข้างค้ำหมอละมานเป่าปี่ ซึ่งมีผู้ช่วยหมอละมานด้วยรวม 3 คน และหมอละมานด้วยอีก 1 คน รวมเป็น 4 คน หมอละมานเป่าปี่จะเป็นคนทำพิธีว่าคาถาค่าง ๆ เชิญผีมารับรองโดยมีหมอละมานคอยเสี่ยงทายว่า ได้รับแล้วหรือยังและได้รับปานใดบ้าง เมื่อเสนผีเสร็จแล้วต้องมีการทำพิธีค้อเงาหัวและตัดขอมคั้งจึงจะนับว่าครบถ้วน ซึ่งบางครั้งกินเวลาถึงเที่ยงคืน ยิ่งคนป่วยสูงอายุมากขึ้นเท่าใด เครื่องใช้ในพิธีก็มากขึ้นการทำพิธีก็สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น

การต่อเงาหัวจะมีเครื่องใช้ในพิธีที่สำคัญ เช่น ถ้วย 1 ใบ ใส่เงิน 8 บาท (ตามที่กำหนดไว้) ถ้วยถั่วเขียว 1 ถ้วย ข้าวต้มมัด 2 มัด หรือ น้ำมันใส่หม แม้ง กระจก สี่มึง ถ้วยใส่เงา กล้วยน้ำว่า 2 ลูก ถ้วยใส่ข้าวเปลือก 1 ถ้วย สายบ้านใช้เสี่ยงทายว่าอายุจะยืนหรือไม่ ที่สำคัญคือหมวกไว้สวมผู้ป่วย กล่าวคือ เอาหมวกที่ผู้ป่วยใช้อยู่นำมาผูกด้วยไหมสีแดง สีแสด แล้วตกแต่งด้วยดอกไม้ต่าง ๆ เช่น ดอกเข็ม ดอกช่อระหง ดอกเล็บมือนาง หรือดอกไม้สีสดใส ตอนสำคัญหมอเสนาจะบอกให้ผู้ป่วยสวมหมวกแล้วให้ญาติพี่น้องเรียงตามลำดับอายุใส่มาผลัดผ้าและหริบมให้ผู้ป่วยพร้อมทั้งให้พรให้มีอายุยืนขวัญยืน ลูกคนใดก็ต้องมาทำเช่นนี้ด้วย หมอเสนา เป่าปี่ก็จะทำพิธีไปด้วย

เมื่อต่อเงาหัวเสร็จและ เซ่นผีเสร็จแล้ว ตอนสุดท้ายจะมีการตัดขอบด้ง กล่าวคือ เอาเฉพาะขอบกระด้งมาครอบตัวผู้ป่วยแล้วหมอเสนา เป่าปี่จะเป็นคน เอาไม้ตัดขอบกระด้งให้ตีเดียวขาดจากกัน เพื่อแสดงว่าผีได้ออกจากตัวคนป่วยแล้ว ต่อไปปี่ก็จะหายไป ในขอบกระด้งนี้จะวางถ้วยน้ำ 1 ถ้วย สายสิญจ์วางบนใบคองเรียกว่า สายข้อย ไว้ให้ผี มีตระกร้าข้าวสาร ข้าวเปลือก หมากพลู ตะกร้าใส่ข้าวเปลือกมีด้วยข้าวสารวางไว้ข้างบนใส่ไข่ดิบ 1 ฟอง เรียกว่า ไข่อ้อ เทียน 1 เล่ม เหล้า 1 ขวด ของเหล่านี้ให้หมอเสนาเอากลับไปเป็นค้ำยภครุ รวมทั้งไก่ในปานเสน ทางหนู แก้มหนูให้หมอเสนาเอากลับไปด้วย

สิ่งที่สำคัญในพิธีอีกอย่างหนึ่งในพิธีเสนาผีขึ้นเสื่อนี้ ตรงกลางบ้านของผู้ป่วยจะตกแต่งด้วยเสาไม้ไผ่เรียกว่า "เสาตั้ง" วางพาดขวางกับเสากลางบ้าน แล้ววางหลังใส่คันทันกล้วย ตันเล็ก ๆ 1 ตัน ไม้รวก 1 ตัน ไก่ต้ม 1 ตัว ห่อด้วยใบคองกล้วย 1 หรือ ผ้าขาว 1 ผืน หวาย ขดเป็นวงกลม สิบประด 1 ลูก เหล้า 1 ขวด มะพร้าว 1 ลูก ข้าวสารห่อ พริก หัวหอม หลังนี้เรียก "ข้าวไก่โต๋" ข้างหลังจะเอาไก่เป็นใส่ตะกร้าไว้ เรียก "ไก่ใส่เคราะห์" คือเอาเคราะห์ของคนป่วยมาใส่ไว้ที่ไก่แล้วให้หมอเสนา เป่าปี่เอาไก่ไป ถือว่า เอาเคราะห์ไปทิ้งแล้ว ไก่ใส่เคราะห์นี้ที่เป็นไก่เป็นอีก 2 ตัวเรียกว่า "ไก่นำขวัญ" เป็นตัวผู้ 1 ตัว ตัวเมีย 1 ตัว ไก่ 2 ตัวนี้จะขังไว้ในตระกร้า หมอเสนาจะปล่อยตอนเช้าของอีกวันหนึ่งเมื่อเสร็จพิธีแล้ว เป็นการเสี่ยงทายด้วยว่าถ้าไก่ 2 ตัวนี้วิ่งไปด้วยกันแสดงว่าดี แต่ถ้าวิ่งแยกกันไม่ดี (ไก่ทั้ง 3 ตัว เรียก ไก่จวง)

สิ่งที่ขาดไม่ได้ในพิธีนี้คือ ถาดขวัญ เบี่ยง หมอเสน เป่าปี่จะใช้ทำพิธีตามขวัญกลับมา เพราะถือว่าผู้ป่วยเจ็บไข้เพราะขวัญไปเที่ยวไม่ได้ใส่ เสื้อผ้า ไปจึงต้องเอา เสื้อผ้าให้นุ่ง รวมทั้งผ้า เบี่ยงด้วย ดังนั้นในถาดนี้จะมี เสื้อผ้าผู้ป่วย ถ้วยใส่ไข่ต้ม 1 ใบ ถ้วย เฝือก มัน ข้าวต้มมัด 1 มัด ถาดนี้จะใช้ต่อเมื่อหมดเสนไปตามขวัญจากป่าแล้ว ค่อยจากนั้นจึงต่อเงาหัว โดยผู้ป่วยถือถาดนี้มา เข้าพิธีต่อเงาหัว หมอสะกัจะ เสียหายไปด้วยว่าจะต่อขวัญให้อายุยืนได้หรือไม่ ถ้าเสี่ยงว่าได้ก็นับว่าดี แต่ถ้าเสี่ยงไม่ได้ตามที่ฝันไว้ก็ต้องเอา เหล้าให้หมอกินแล้ว เสียหายต่อไปอีกจนได้ พอได้แล้วจึงทำพิธีเรียกขวัญ จนกว่าจะเสร็จพิธีอาจถึง เข้าอีกวันหนึ่ง แล้วมีการปล่อยไก่จวง พอเสร็จพิธีผู้ป่วยจะ เอา เครื่อง เช่น ไบ่ส่งหมอ หมออวยพรให้ผู้ป่วยอายุยืนขวัญเป็นอันเสร็จพิธี

เสนปิดคง

พิธีกรรมหนึ่งที่เกี่ยวกับระบบความเชื่อและลัทธิบูชาผีบรรพบุรุษของลาวไซ่ง คือ "พิธีปิดคง" หรือ "ปาดคง" ลาวไซ่งแพททุกครัวเรือนจะมีผีเรือนประจำบ้านและจะต้องทำพิธีนี้ด้วยกันทั้งนั้น เพราะ เป็นการปฏิบัติเพื่อระลึกถึงพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้มีขของกิน เหมือนกับตอนยังมีชีวิตอยู่

การปฏิบัติ เกี่ยวกับพิธีปิดคงนี้แยกได้เป็น 2 ประการ คือ

1. ปฏิบัติ เป็นกิจวัตร
2. ปฏิบัติ เมื่อถึงเดือน 12 ข้างแรมหรือเดือนอ้ายข้างขึ้น อันเป็นเดือนที่เริ่ม

เก็บเกี่ยวข้าวในนา

สำหรับการปฏิบัติ เป็นกิจวัตรนั้น ถ้า เป็นตระกูลผู้ท้าวจะต้องทำการปิดคงทุก 5 วัน ถ้าเป็นตระกูลผู้น้อยทำทุก ๆ 10 วัน โดยจะจัดข้าวปลาอาหาร ขนมและผลไม้ที่ขาดไม่ได้คือ เหล้า ใส่ถาดนำไปวางที่มุมห้องผีเรือน ลาวไซ่งเรียกห้องผีเรือนว่า "กะล่อทอง" เครื่องเช่นนี้จะวางที่กะล่อทองประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วจึงนำออกมารับประทานได้ ส่วนมากจะ เช่น 2 ครั้ง ในตอนเช้าและตอนบ่ายถึงเย็น อาหารที่ใช้ เช่นก็เป็นอาหารที่กินกันอยู่ในชีวิตประจำวัน ไม่ต้องทำเป็นอาหารพิเศษแต่อย่างใด แต่ต้องตั้งขึ้นให้ผีเรือนก่อน ถ้า เป็นข้าวหรือข้าวเหนียวก็ใช้ ข้าวปากหม้อ ที่สำคัญก็คือเจ้าของบ้านจะต้องหมอกผีเรือนให้มากิน เครื่อง เช่น พร้อมทั้งต้องขอพรจากผีเรือนให้ครอบครัวอยู่เย็น เป็นสุข และให้ได้ผลิดผลจากไร่นา เพิ่มขึ้น เป็นต้น

ส่วนพิธีปิดดงที่ทำกันในเดือน 12 ข้างแรม หรือ เดือนอ้ายข้างขึ้นนั้น นับได้ว่าเป็น พิธดงพิเศษ กล่าวคือช่วงนั้น เป็นช่วงที่จะเก็บเกี่ยวข้าว จึงต้องเก็บเกี่ยวข้าวใหม่มาให้ผีพ่อแม่บรรพบุรุษกินก่อนแล้วจึงเริ่มเก็บเกี่ยวข้าวในนา ไปจนกว่าจะหมดฤดูเก็บเกี่ยว ทั้งนี้การที่เก็บเกี่ยวข้าวใหม่นำมาทำให้ผีพ่อแม่บรรพบุรุษกินก่อนถือว่าเป็นการทดแทนบุญคุณจะได้เป็นสิริมงคลทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตได้มากยิ่งขึ้น

ข้าวใหม่นี้ลาวโซ่งจะนำมาทำข้าวเม่า ข้าวรวง แล้วทำเป็นอาหารเพื่อ เช่นรวมกับอาหารอื่น ๆ เช่น แกง ลาบ เป็นต้น สิ่งที่ขาดมิได้ก็คือข้าวหลาม ลาวโซ่งจะเผาข้าวหลามกินกันในช่วงนี้ด้วยทุกครัวเรือน

เจ้าของบ้านจะนำเครื่องเซ่นที่มีข้าวเม่า เป็นหลักพร้อม เหล้า ไปวางที่กะล่อหอง นานประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง และต้องบอกผีพ่อแม่บรรพบุรุษให้รู้จะได้มากินเครื่องเซ่น เสร็จแล้วนำออกมาเลี้ยงกันในหมู่บ้าน หอดคตอนเย็นก็จะทำเช่นนี้อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงเลี้ยงดูกัน ต่อจากนั้นญาติก็ทยอยกลับบ้านพร้อมด้วยขนมและอาหาร แจกจากเจ้าของบ้านก็เป็นอันเสร็จพิธีปิดดงข้าวใหม่

ลาวโซ่งแทบทุกครัวเรือนจะทำพิธีปิดดงข้าวใหม่นี้ทุกปี โดย เชิญญาติพี่น้องในผีเดียวกันมาร่วมพิธี พิธีนี้ไม่ต้องใช้หมอลำแต่อย่างใด เจ้าของบ้านทำพิธีได้เองและดำเนินการให้เสร็จภายในวันเดียว

เสนข่า เกิด

เป็นพิธีกรรมที่ลาวโซ่งจัดทำขึ้นเพื่อเด็กโดยเฉพาะ เมื่อเด็ก ๆ ในครอบครัว ลาวโซ่งเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาพ่อแม่ให้การรักษาอย่างไรก็ไม่หาย ไม่ว่าจะรักษาด้วยวิธีใด ๆ ตั้งนั้นพ่อแม่เด็กที่ป่วยต้องไปหา "หมอลำ" ให้ทำพิธีเซี่ยงดูว่า เด็กนั้นเจ็บป่วยด้วยสาเหตุอันใด หมอลำจะทำพิธีบนบานคุ้มครองกับผี โดยบนว่าถ้าเด็กหายเจ็บป่วยเมื่อใดก็จะทำพิธีเสนข่า เกิดให้ บางครั้งพ่อแม่ของเด็กที่เจ็บป่วยก็อาจทำพิธีเสนข่า เกิดเองได้เลย โดยไม่ต้องไปหาหมอลำก่อน เพราะมีความเชื่ออยู่แล้วว่าการทำพิธีนี้จะทำให้เด็ก

หายป่วยได้ ลาวโซ่ง เชื่อกันว่าผีเกิด (คล้าย ๆ กับแม่ชื้อของไทยพุทธ) เป็นผีที่เป็นต้นเหตุ ทำให้เด็กเจ็บป่วย

พิธีเสนฆ่าเกิดนี้ส่วนมากนิยมทำในวันแรม 13 ค่ำ เดือนไหนก็ได้ยกเว้น 3 เดือน คือ เดือน 9 เดือน 10 และเดือน 11 (เพราะผีเรือนไม่อยู่ไปเฝ้าถนบนฟ้า) ก่อนถึงวันทำ พิธี 1 วัน เจ้าภาพจะต้องเอานก เช่น นกกระจอก หรือหนู หรือไก่ ตัวเล็ก ๆ อย่างใดก็ได้ เพียง 1 ตัว นำไปขังไว้ในกรงเพื่อเตรียมไว้ฆ่าในวันทำพิธี

เครื่องเช่นอื่น ๆ ในพิธีมี หมูต้มเป็นชิ้น ๆ หัวหมู 1 หัว เหล้า ไก่ต้ม 6 ตัว และอาหารอื่น ๆ เช่น แกง ลาบ และยาที่ภาษาโซ่งเรียกว่า "จูบ" รวมทั้งขนมและผลไม้ต่าง ๆ ด้วย เครื่องเช่นเหล่านี้ จะจัดใส่พานไว้ แล้วนำไปวางไว้หน้า "กะล่อทอง" (ห้องผีเรือน) แล้วเอาเด็กที่เจ็บป่วยนั้นมานั่งตรงหน้าเครื่องเช่น เพื่อทำพิธีเช่นผีเรือน และทำการปิดเป่าผี ที่มารบกวนเด็กให้เจ็บป่วย

พิธีเสนฆ่าเกิดนี้จะ เริ่มทำกันตั้งแต่ตอน เข้าครุจนถึงหัวค่ำ ให้แล้วเสร็จภายใน วันเดียว ตอน เช่นผีเรือน เป็นหน้าที่ของพ่อแม่เด็ก เป็นผู้เช่น ต่อจากนั้นต้องใช้หมอลงสนที่รู้พิธี ทำการฆ่าเกิด ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของพิธีนี้

การทำพิธีฆ่าเกิด หมอลงสนจะเป็นผู้ลงมือทำ โดยที่หมอลงสนจะ เอาไม้ทุบดินก หรือ หนู หรือไก่ที่ขังไว้ในกรง พร้อมกับท่องคาถาภาษาลาวโซ่งกำกับไปด้วย จนกระทั่งสัตว์นั้นตาย หมอลงสนจะ เอาสัตว์นั้น ไปฝังไว้ใต้บันไดบ้าน แสดงว่าแม่เกิดที่มารบกวนเด็กให้เจ็บป่วย ได้ ถูกหมอลงสนกำจัดไปเรียบร้อยแล้ว ต่อจากนั้น เด็กคนนั้นก็หายเจ็บป่วย ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ หรือภัยอันตรายใด ๆ มาแผ้วพานอีก

เสนหับมด

เสนหับมดคือพิธีกรรมที่ทำขึ้นเพื่อรับผีมด (ผีมดคือผีอีกประเภทหนึ่งของลาวโซ่งต่างจาก ผีบรรพบุรุษ) เนื่องจากมีผีมดมาอาศัยอยู่ด้วย อันเป็นสาเหตุให้เจ้าของบ้านเจ็บป่วย ทำการรักษา อย่างไม่หาย จนต้องไปหา "หมอลือ" ทำพิธี เชื่อกันว่า เจ็บป่วยด้วยสาเหตุอันใด ถ้า

"เยื้อง" หมายถึง เจ็บป่วยเรื้อรังเพราะถูกผีมากระทำให้ป่วย ถ้าเป็นเพราะต้องการจะมาอยู่ด้วย ก็จะต้องให้ผู้ป่วยนั้นทำพิธีรับผีมาอยู่ด้วย ลาวโซ่งเรียกพิธีนี้ว่า "พิธีเสนหับมด"

การที่ผีมากระทำให้เจ็บป่วย เพราะต้องการจะมาอยู่ด้วยนั้น นาน ๆ จึงจะมีสักรายหนึ่ง เพราะว่าเมื่อทำพิธีเสนหับมดแล้ว แสดงว่าบ้านนั้นมีผีมา ซึ่งลาวโซ่งเชื่อว่า ผีมาเป็นผีครู ถ้ารับผีมาแล้วก็มีสิทธิ์ฝึกฝน เป็นหมอมดหรือแม่มด เพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ความความเชื่อของลาวโซ่งได้โดยปริยาย เพราะเท่าที่ผู้ป่วยนั้น ได้เป็นผู้สืบเชื้อสายมดต่อไปแล้ว ถ้าบ้านลาวโซ่งคนใดต้องทำพิธีเสนหับมด ก่อนอื่นจะต้องทำสิ่งให้ผีมาอยู่ ทำเป็นหิ้งไม้สี่เหลี่ยม ขนาดกว้าง 1 ศอก ยาว 1 ศอก ค่อยจากนั้นก็นำเอาไปติดไว้ตรงหัวนอนของผู้ป่วย แต่ไม่เอาหิ้งไม้ไปไว้ใน "กะล่อหอง" เป็นอันขาด เพราะเป็นคนละผีกัน- หิ้งผีมาไม่ต้องทำพิธีขาดง ให้เหมือนกับที่ต้องทำให้ผีเรือนที่ "กะล่อหอง"

เมื่อแรกตั้งหิ้งผีมา ต้องทำพิธีเชิญผีมาขึ้นอยู่บนหิ้ง โดยทำพิธีเช่น เหล้า หมากพลู เป็นต้น พอผีมาขึ้น ไปอยู่เรียบร้อยแล้ว ถ้าเจ้าบ้านหรือผู้ป่วยต้องการสืบผีมา เพื่อเป็นหมอมดต่อไปก็ต้องเอาอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของมดไว้บนหิ้ง เช่น วิ เครื่องแต่งตัว เต็มยศของหมอมด และ**บิ๊** (หนังสือ) หมอมดไว้บนหิ้ง ก่อนไปทำพิธีก็ต้องเช่น เหล้าผีมาหรือ ผีครูก่อนทุกครั้งด้วย เป็นต้น

พิธีเสนหับมดนี้ จะต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว เริ่มตั้งแต่ตอนเช้าจนถึงหัวค่ำ แต่ห้ามไม่ให้ทำข้ามวัน พิธีนี้จะทำวันใดก็ได้ แต่ต้องยกเว้น 3 เดือน คือ เดือน 9 เดือน 10 และเดือน 11 และต้องใช้หมอมดผู้ชาย เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมนี้

เสนกวัดไกว หรือเสนกวัดกวาง

เป็นพิธีเสนปิดกวาดให้สิ่งชั่วร้ายออกไปจากเรือน แบบพิธีปิดรังควาญ (กวาด กวาง แปลว่า ปิดให้พ้นไป) เป็นพิธีเสน เนื่องจากบ้านเรือนนั้นมีคนตายเกิดขึ้น เรือนนั้นจึงเป็นเรือนไม่ดี เรียกว่า "เฮือนฮ้าย" เมื่อได้จัดการเผาศพผู้ตายไป ก็ยังถือว่า เรือนนั้น เป็นเรือนร้ายอยู่ จึงจำต้องทำพิธีเสนปิดกวาด หลังจากเผาศพไปแล้วประมาณ 3-5 วัน ก่อนทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือน

ผู้ทำพิธีเสนกวัดไกว คือ แม่มด ซึ่งเป็นผู้ทำพิธีไล่สิ่งร้ายออกไปจากบ้านเรือน เพื่อให้บ้านเรือนนั้นบริสุทธิ์บริบูรณ์พ้นจากเคราะห์และจากทุกข์โศก

ก่อนวันทำพิธี เจ้าภาพต้องเอาไก่เป็นตัวเล็ก ๆ เตรียมไว้ พร้อมทั้งเอาขี้เถ้าที่ร่อนละเอียดใส่กระดิ่งใหญ่วางไว้ที่กระล่อทอง ปิดกวาดบ้านให้สะอาด คว้าไถ่น้ำรอบ ๆ บ้านให้หมด

วันทำพิธี มีเครื่องเช่นอื่น ๆ เช่น หมากพลู เหล้า ไก่ต้ม 2 ตัว ส่วนไก่เป็นตัวเล็ก ๆ แม่มดจะผูกไว้ที่ม้านั่งที่ทำพิธีในกระล่อทองใกล้ ๆ กับกระดิ่งขี้เถ้า และมีผ้าขาวพาดไว้หน้าบ้านเพื่อไม่ให้ผีร้ายอื่น ๆ ขึ้นบ้าน เมื่อแม่มดทำพิธีเสร็จแล้ว ตอนจะกลับจะเอาไก่ที่ผูกติดกับม้านั่งไปด้วย เพื่อนำไปปล่อย โดยลาวโซ่งเชื่อกันว่าความทุกข์โศกหรือสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ในบ้านจะหายไปพร้อมกับไก่นั้น จากนั้นก็จะมีพิธีสูข่วผู้มีชีวิตอยู่ในบ้านเป็นการเรียกขวัญซึ่งหนีไป เนื่องจากเสียใจหรือตกใจ เมื่อมีคนตายให้กลับมาอยู่กับตัว โดยหมอเสนสูข่วจะผูกข้อมือด้วยด้ายสีขาวในแก่ทุกคนในบ้าน พอรุ่งเช้าเจ้าภาพก็เข้าไปดูขี้เถ้าในกระดิ่งว่ามีรอยอะไรบ้าง ถ้าไม่มีอะไรแสดงว่าดี ผู้ตายไปสวรรค์ ถ้ามีแสดงว่าวิญญาณลงจากสวรรค์มาวนเวียนอยู่ เจ้าบ้านก็จะได้ทำพิธีเชิญขึ้นเรือนต่อไป

การตามขวัญผู้ป่วย

พิธีนี้จะทำขึ้น เมื่อมีผู้ป่วยทำการรักษาอย่างไรก็ไม่หาย มีอาการป่วยกระเสาะกระแสะอยู่เสมอจนต้องไปหาหมอเยื้องให้มาดูว่า เจ็บป่วยด้วยสาเหตุอันใด ถ้าหมอเยื้องบอกว่าป่วย เพราะขวัญไม่อยู่กับตัวก็ต้องไปให้แม่มดทำพิธีตามขวัญให้มาอยู่กับ เนื้อกับตัว

การตามขวัญ เริ่ม โดยผู้ป่วยจะให้ญาตินำ เสื้อผ้าของผู้ป่วย ไปที่บ้านแม่มด พร้อมทั้งนำ เหล้าหนึ่งขวดและ เงิน 20 บาท มาให้แม่มดแล้วบอกแม่มดว่าผู้ป่วยชื่ออะไร สิ่งอะไร (หมายถึงนามสกุลแบบโซ่ง) ขอให้แม่มดตามขวัญให้ด้วย แม่มดก็จะนำของเหล่านั้นไปวางไว้บนหิ้งผีมด ซึ่งหมอมดและแม่มดทุกคน จะมีหิ้งผีมดของตนเองในบ้าน

ก่อนที่แม่แมคจะเข้านอน แม่แมคจะไปที่ห้องมืดแล้วบอกชื่อคนเจ็บ บอกถึง อายุ เพศ ของคนเจ็บแล้วริน เหล้าตั้งไว้ให้ฝึกิน ต่อจากนั้นทำการอธิษฐานขอให้มืดไปตามหาขวัญของผู้ป่วยคนนั้นกลับมาด้วย แล้วแม่แมคก็เข้านอน จากคำบอกเล่าของแม่แมคที่สัมภาษณ์ นางเล่าว่า ถ้าวันใดต้องทำพิธีตามขวัญ เวลาเข้านอนก็จะฝันทุกครั้ง คือฝันว่ามืดได้พานางไปด้วย จนได้พบกับขวัญของผู้ป่วยคนนั้น ก็ช่วยพาขวัญกลับมา ถ้าขวัญของผู้ป่วยที่พบ เจ็บกลับไม่ไหวก็จะช่วยแมกกลับมาส่งที่บ้านผู้ป่วย ในฝันยังบอกอีกว่ามืดช่วยนำทาหมากกับขวัญของผู้ป่วยส่งไปถึงขวัญผู้ป่วย โดยไม่รู้จักบ้านผู้ป่วยแต่อย่างใด พอไปถึงบ้านยังมีการเรียกให้ผู้ป่วยหรือญาติมาเอาขวัญขึ้นบ้านด้วย การฝันเพื่อตามขวัญนี้ใช้เวลาสามคืน ถ้าเกินสามคืนแมคยังตามขวัญไม่พบ แสดงว่าผู้ป่วยคนนั้นต้องตาย ถ้าพบภายในสามคืนก็แสดงว่ายังไม่ตาย

พอครบสามวันแล้วญาติของผู้ป่วยก็จะมาถามแมคว่าพบขวัญหรือไม่ แม่แมคก็จะเล่าความฝันให้ฟัง ถ้าพบก็บอกว่าพบ ถ้าไม่พบก็บอกไปตามนั้น แม่แมคต้องเล่าให้ฟังตามความเป็นจริง แล้วคืนสี่ของผู้ป่วยให้ญาตินำกลับไป เป็นอันเสร็จพิธีตามขวัญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ประกอบการต่าง ๆ ของลาวไซ่ง

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ประกอบการต่าง ๆ ของลาวไซ่ง ได้แก่ หมอเสน หมอมด หมอสะ หมอเอื่อง แม่บค คนแต่งเสน ล้ามแต่งงาน เขยกก เจ้าจำ และ คนทรงเจ้าพ่อทองคำ (รายละเอียดได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ)

หมอเสน

หมอเสน หมายถึงผู้ทำพิธีเสน เรือน หน้าที่สำคัญของหมอเสนก็คือ การ เป็นสื่อระหว่างผีกับคน และ เป็นผู้เชิญผี เรือนของตระกูลมากิน เครื่องเซ่นที่ลูกหลานได้จัด เตรียมเอาไว้

ผู้ที่จะเป็นหมอเสนได้จะต้องผ่านการ เรียนรู้ที่ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่สำคัญก็คือ จะต้องเป็นผู้ที่อ่านหนังสือไซ่งได้ จะต้องฝึกฝนท่องจำคำรา เป็นภาษาไซ่งจนสามารถจำได้หมด จึงออกไปฝึกภาคปฏิบัติ โดยติดตามครูไปช่วยงาน เสน เรือนบ้านต่าง ๆ ที่เขาเชิญครูไปทำพิธีให้ และ เผ่าสิ่งเกดจคจำไว้ จนสามารถประกอบพิธีกรรมได้เอง จึงจะ เป็นหมอเสนได้ แต่ต้อง "ยกครู" เสียก่อน

การยกครู หมายถึง การบูชาคุณครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ โดยการนำเงิน 6 สลึง ทหากพลู เหล้า 1 ขวด นำไปไหว้ครู เป็นเครื่องยืนยันว่าได้ศึกษา และฝึกหัดจนจบสิ้นแล้ว สามารถประกอบพิธีเสน เรือนได้

หมอเสนมี 2 ประเภทคือ หมอเสนผู้ท้าวและหมอเสนผู้น้อย ถ้าเป็นหมอเสนผู้ท้าวจะมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "หมอหล่อ" "หล่อ" เป็นภาษาไซ่ง หมายถึงท่อนั้นเอง เพราะว่าเวลาเช่นอาหารให้ผีเรือนผู้ท้าว จะท่อนให้กิน ไม่ได้คิม เป็นชิ้น ๆ เหมือนการ เสน เรือนของผู้น้อย

หมอเสนจะต้องเป็นผู้ชาย เท่านั้น ค่าตอบแทนที่หมอเสนจะได้รับก็คือ เครื่องเซ่นใน ปานเมื่อนั้นเอง

นอกจากการ เสน เริอนแล้ว หมอ เสนยังทำหน้าทีเป็น หมอ สละ หมอ เริยกษ วิทย และ
ล่าม แต่งงาน ได้อีกด้วย

หมอ เสนประจำหมู่บ้านซึ่งเป็น หมอ เสนผู้ท้าว ได้แก่ นาย บัว สระทองอื่น อายุ
53 ปี หมอ เสนผู้น้อย ได้แก่ นาย จันทร สระทองทน อายุ 69 ปี นาย เพื่อน สระทองออก
อายุ 61 ปี

หมอมด

หมอมด หมายถึง หมอ ผู้ชาย ผู้ทำ พิธิ เสน แก่ เคราะห์ ใ้กับ ผู้ป่วย ที่ เจ็บป่วย เนื่องจาก
การกระทำของผีต่าง ๆ เช่น ผี เริอน ผี บาน ผี ปู่ ผี มด ฯลฯ

เมื่อมี ผู้เจ็บป่วย ซึ่งรักษา อย่างไร ก็ไม่หาย ญาติ ผู้ป่วย จะ ต้อง ไปหา หมอ เริอง (หมอ ดู,
หมอ เสี่ยงทาย) ใ้ หมอ เริอง ดูว่า ถูก ผี คน ไ้ ทำ ใ้ เจ็บป่วย เมื่อ หมอ เริอง ดู แล้ว พบ ว่า เป็น
ผี คน ไ้ มา ทำ ใ้ เจ็บป่วย ก็ จะ แนะนำ ใ้ ญาติ กลับ ไปบอก ที่ บ้าน ว่า ถ้า หาก ผู้ป่วย หาย แล้ว จะ ทำ พิธิ
เสน แก่ เคราะห์ ใ้

พิธิ เสน แก่ เคราะห์ ใ้ หมอมด เป็น ผู้ทำ พิธิ นี้ จะ ต้อง ใ้ ผู้ช่วย เป็น ผู้ เป่า ปี 2 คน คือ
เป่า ปี ใหญ่ 1 คน เป่า ปี เล็ก 1 คน หมอมด จึง ใ้ ชื่อ เริอง อีก ชื่อ หนึ่ง ว่า " หมอ เสน เป่า ปี" และ
ใ้ จะ ขาด เสี่ยง ไ้ ได้ ก็ คือ หมอ สละ ซึ่ง เป็น ผู้ช่วย คน สำคัญ ในการ เสี่ยง ทาย ข้าว สาร ขึ้น มา นับ จำนวน ใ้
ใ้ ตาม ใ้ อธิษฐาน ไ้ ว่า เป็น ไ้ หรือ ไ้ ถ้า หย ข้าว สาร ไ้ ตาม ใ้ อธิษฐาน ไ้ ก็ ต้อง ทำ พิธิ เก็บ ข้าว
อยู่ เริอง ไป จน กว่า จะ ไ้ ตาม ต้อง การ หมอมด จึง จะ ดำ เนิน การ ตาม พิธิ ไ้ ไป ได้ เพราะ ว่า หมอ สละ
เป็น พยาน คน สำคัญ ในการ ทำ พิธิ ของ หมอมด ดังนั้น ลาว ไ้ จำนวน มาก จึง ใ้ ความ เชื่อ ถือ และ
เชื่อ มั่น หมอมด มาก กว่า แม่ มด เพราะ แม่ มด เสี่ยง ทาย ไ้ มอ เอง โดย ไ้ มี พยาน อาจ เสี่ยง ผิด
เสี่ยง ถูก ตาม ใจ ตัว เอง ก็ ไ้

ผู้ ที่เป็น หมอมด จะ ต้อง ผ่าน การ ผูก ภาค ทฤษฎี ประมาณ 2 เดือน และ ผูก ภาค ปฏิบัติ อยู่
กับ ครู ประมาณ 2-3 ปี เมื่อ รู้ เรื่อง ไ้ ก็ ทำ พิธิ ยก ครู แล้ว จึง ประ กอบ พิธิ ไ้ โดย ไ้ ต้อง คิด ตาม ครู
ไ้ ไป อีก

ในวันพิธี หมอมดแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีพัดและมีหมอวางไว้ข้างหน้าหมอมด (พัดของหมอมดเป็นพัดไม้ไผ่สานอย่างละเอียด มีไหมสีต่าง ๆ ผูกไว้ที่ด้ามถือ)

ค่าตอบแทนที่หมอมดได้รับ เป็นเงินประมาณ 100-200 บาท ค่าตอบแทนนี้ไม่ได้กำหนดตายตัว ถ้าไปต่างจังหวัดไกล ๆ อาจจะได้รับค่าตอบแทนมากกว่านี้

หมอมดประจำหมู่บ้านคือ นายเลียบ สระทองเมา อายุ 58 ปี

หมอสะ

หมอสะ หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เสี่ยงทายข่าวสารในพิธีเสน เป่าปี่ หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "หมอเก็บข่าว" หมอสะจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของหมอมด ขณะที่หมอมดกำลังทำพิธีเสน โดยการนำเอาเครื่อง เช่น ที่เจ้าภาพจัดเตรียมไว้ออกมา เช่น ผีค่าง ๆ ถ้าต้องการทราบว่าผีนั้นมารับเอาเครื่อง เช่น ไปแล้วหรือยัง ก็ต้องอาศัยหมอสะช่วยในการเสี่ยงทายข่าวสารให้

ข่าวสารที่จะหยิบเสี่ยงทายจะใส่ไว้ในขันพอประมาณ พอถึงจังหวะที่ให้หมอสะหยิบ หมอสะก็จะอธิษฐานแล้วหยิบออกมากำมือหนึ่ง และนับในฝ่ามือว่าได้จำนวนเท่าไรคือหรือคู่ ถ้าได้ตามที่อธิษฐานไว้ ก็เป็นอันว่าผีนั้นลงมากิน เหล้าและ เครื่อง เช่นแล้ว แต่ถ้าหมอสะเสี่ยงทายหยิบข่าวสารไม่ได้ตามที่อธิษฐานไว้ ก็ต้องทำพิธีเก็บข่าวอยู่เรื่อยไปจนกว่าจะได้ตามต้องการ หมอมดจึงจะดำเนินการตามพิธีต่อไปได้ จึงนับได้ว่าหมอสะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญคนหนึ่ง ในพิธีเสน เป่าปี่ของลาวโซ่ง

ผู้ที่จะเป็นหมอสะได้ จะต้องผ่านการเรียนรู้และฝึกหัดกับครูผู้รู้เสียก่อน ต้องออกไปฝึกฝนกับครูดามบ้านต่าง ๆ ที่เขาเชิญครูไปอย่างน้อย 1 ปี จนกว่าจะรู้จังหวะ และขั้นตอนของผู้ประกอบพิธีกรรมคือหมอมดเป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติพิธีกรรมให้ลุล่วงสอดคล้องกันด้วยดี กล่าวคือหมอสะจะต้องฟังจังหวะ เสียงปี่ให้เข้าใจว่าคอนโคจะต้องเสี่ยงทาย เก็บข่าวสาร มิฉะนั้นจะทำให้พิธีเสียจังหวะ อาจต้องเริ่มต้นกันใหม่

หมอสระจะต้องเป็นผู้ชาย และเมื่อไปทำพิธีเสียงทนายข้าวสาร จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คือนุ่งกางเกงขาสั้นสีดำ สวมเสื้อไท อุปกรณ์สำคัญที่เจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมไว้ให้ ก็คือขันซึ่งใส่ข้าวสารไว้พอประมาณ

การไปเสียงทนายข้าวสารแต่ละครั้ง หมอสระจะได้รับค่าตอบแทน เป็นเงินประมาณ 50-100 บาท แต่ถ้าเจ้าภาพมีฐานะดี อาจได้มากกว่านี้

หมอสระประจำหมู่บ้านคือ นายจันทร์ สระทองหน อายุ 69 ปี และ นายนิสัย แหวนวิเศษ อายุ 50 ปี

หมอเยื้อง

คำว่า "เยื้อง" เป็นภาษาชอง หมายถึง "ดู" หรือ "เสียงทนาย" ดังนั้นหมอเยื้องจึงหมายถึงหมอดูหรือหมอเสียงทนาย เป็นผู้บอกสาเหตุแห่งความเจ็บป่วยของคนหรือสัตว์ว่าถูกผีคนใครมาทำ โดยหมอเยื้องจะทำพิธีเสียงทนายดูว่า "ผี" ชนิดไหนมาทำให้เจ็บป่วย สาเหตุแห่งความเจ็บป่วยส่วนใหญ่แล้วจะ เป็นความเจ็บป่วยที่ผิดปกติ เจ็บป่วยเรื้อรัง หรืออาการป่วยที่หนักมาก ปกติแล้ว เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น คนป่วยจะไปรับการรักษาจากแพทย์แผนโบราณหรือแผนใหม่ เมื่อรักษาแล้วปรากฏว่าอาการไม่ดีขึ้น หรือเห็นว่าไม่มีทางรักษาให้หายได้แล้ว ญาติคนป่วยก็จะมาหาหมอเยื้องให้ทำพิธีเสียงทนายดูว่าคนนั้น เจ็บป่วยเพราะผีคนใด กรณีสัตว์เจ็บป่วยก็เช่นเดียวกัน เจ้าของสัตว์ที่ป่วยจะเป็นฝ่ายมาหาหมอเยื้อง และทำพิธีเยื้องที่บ้านของหมอเยื้องนั่นเอง

ผู้ที่จะเรียนเป็นหมอเยื้องได้นั้นจะต้องมีอายุน้อยกว่าครูผู้สอน วิธีการเรียนมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีทำได้โดยการท่องจำ ฉะนั้นหมอเยื้องจะต้องรู้หนังสือซึ่งภาคปฏิบัติเป็นการทดลองทำจริง เมื่อท่องคาถาได้แล้วก็ไปทดลองทำเจียบ ๆ คนเดียว เมื่อทดลองทำแล้วม้วนผ้าเปียว (ผ้าคานบ) หรือผ้าสีดำที่ใช้ในพิธีเสียงทนายไม่แกว่ง แสดงว่าครูไม่ขึ้น เป็นหมอเยื้องไม่ได้ แต่ถ้าทดลองทำแล้วม้วนผ้าเปียวแกว่งก็ไปบอกครูผู้สอนว่าทำได้แล้ว ดังนั้นเมื่อมีคนมาหาให้ครูไปเยื้อง ครูจะให้ลูกศิษย์ทดลองทำให้อูจริง ๆ โดยครูจะอยู่ด้วย ถ้าทำได้สำเร็จก็ต้องทำพิธียกครู จึงจะเป็นหมอเยื้องได้โดยสมบูรณ์ หมอเยื้องจะต้อง

เป็นผู้หญิง เพราะอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีคือผ้าเปียว (ผ้าคาดนม) ซึ่งเป็น เครื่องใช้ของ
ผู้หญิง และการเยื้องมี เป็นงานที่ต้องใช้ความปราณีตเป็นพิเศษ ผู้ชายจึงไม่นิยมฝึกหัดเป็นหมอ
เยื้อง

คนที่จะไปหาหมอเยื้อง จะต้องนำข้าวสารจำนวนหนึ่ง หมาก 1-2 ผล พลูไม่จำกัด
อาจจะ 9-10 ใบก็ได้ พร้อมกับเสื้อคนป่วย 1 ตัว คนที่ไปหาหมอเยื้องจะต้องแอบไปไม่ให้
คนป่วยรู้ตัว เมื่อไปถึงก็บอกหมอเยื้องให้หมอเยื้องดูว่าคนป่วย (บอกชื่อคนป่วย) ถูกใครทำอะไร
จึงได้เจ็บป่วย หมอเยื้องจะจัดข้าวสาร หมาก พลูใส่ลงในพาน (พานไม้ไผ่จักสานมีลักษณะ
คล้ายเข่งปลาชุก แต่มีขอบสูงประมาณ 3 นิ้ว) หมอเยื้องจะท่องคาถาและม้วนผ้าเปียว (ผ้าคาดนม)
หรือผ้าสีดำ ม้วน เป็นลูกศับ ทั้งชายผ้าด้านหนึ่งไว้เป็นที่สำหรับจับถือ เมื่อท่องคาถา เสร็จก็นำ
เสื้อของคนป่วยมาวางใกล้ ๆ พานข้าวสาร หมาก พลู แล้วม้วนผ้าเปียวขึ้นขามอกว่าคนป่วย
ชื่ออะไร ถ้าหากถูกผิคนใดทำก็ขอให้ม้วนผ้าเปียวจวงแกว่ง จากนั้นก็เริ่มม้วนผ้าเปียวลอยเหนือ
พานไม้และเสื้อของคนป่วย หมอเยื้องจะเริ่มขานชื่อผิต่าง ๆ เช่น ผิเรือน ผิมด แถน (ผิฟ้า) ฯลฯ
สมมุติว่าพอหมอเยื้อง ขานชื่อผิมด ม้วนผ้าเปียวแกว่ง ก็แสดงว่าผิมดมาทำให้คนผู้นั้น เจ็บป่วย
เนื่องจากผิมดต้องการจะมาอยู่กับคนป่วย หมอเยื้องก็แนะนำให้ญาติคนป่วยกลับไปบอกที่บ้านคนป่วย
และต้องบอกให้คนป่วยได้ยินว่าถ้าคนป่วยหายภายใน 3 วัน 7 วัน จะรับเลี้ยงผิมด แต่ถ้าไม่หาย
จะไม่เลี้ยง

มีบางครั้งที่หมอเยื้องเสี่ยงทายแล้ว ม้วนผ้าไม่แกว่งเลย ก็แสดงว่าคนป่วยนั้น เป็นไข้
ธรรมดา ไม่ได้ถูกผิทำ หมอเยื้องก็จะแนะนำให้ไปหาแพทย์ หรือหมอแผนโบราณรักษาเสีย นี่ก็
เป็นทางออกของหมอเยื้อง เพราะการรักษาใช้นั้นไม่ใช่หน้าที่ของหมอเยื้อง หมอเยื้องมีหน้าที่
บอกสาเหตุแห่งการเจ็บป่วย อันเนื่องจากการกระทำของผิเท่านั้น

ค่าตอบแทนที่หมอเยื้องได้รับในการเยื้องดูแลครั้ง ก็คือข้าวสาร หมาก พลู ที่
ญาติผู้ป่วยหรือ เจ้าของสัตว์ที่เจ็บป่วย นำมา เป็นค่างกครูเท่านั้นเอง

ส่วนมากแล้วหมอเยื้องจะทำหน้าที่เป็นแม่หมอด้วย กล่าวคือ นอกจากจะ เป็นผู้ทำพิธี
เบื้องต้นแล้ว ยังทำหน้าที่เช่นผิหลังจากที่ได้ทำพิธีเยื้องให้คนป่วย และคนป่วยได้หาย เป็นปกติ
ยกเว้นหมอเยื้องที่สูงอายุจะทำหน้าที่เยื้องอย่างเดียวนั้น

หมอเยื้องประจำหมู่บ้านคือ นางพา สระทองคง อายุ 75 ปี

แม่มด

แม่มด หมายถึง หมอผีผู้หญิงผู้ทำพิธีเสนแก่เคราะห์ให้กับผู้ป่วยที่เจ็บป่วย เนื่องจาก การกระทำของแถน (ผีฟ้า) พิธีเสนแก่เคราะห์นี้เรียกว่า "เสนเต็ง" หรือเสนผีน้อยจ้อย" อันที่จริงแล้วแถน เป็นผีใหญ่ที่สุดตามความเชื่อของโซ่ง แต่เรียกว่า เป็นผีน้อยจ้อย เพื่อเป็นเคล็ดให้ผู้ป่วยนั้นมีอาการ เจ็บป่วย ไม่มากนัก

เสนเต็ง เป็นพิธีกรรม เช่น สรวงแถน เป็นการไล่ตัวผีเรือน ผีพ่อ ผีแม่ ซึ่งถูกจองจำอยู่บนฟ้า เนื่องจากไปกระทำผิด เมาสู่ราอาละวาด จนแถนโกรธ จึงจับคุมขังไว้ ผีพ่อผีแม่ จึงมาทำให้ลูกหลานเจ็บป่วย ซึ่งรักษาอย่างไรก็ไม่หาย ญาติผู้ป่วยต้องไปหา หมอเยื้อง (หมอดู, หมอเสียงทาย) ให้เยื้องดูว่าถูกผีคนใด ทำให้เจ็บป่วย เมื่อหมอเยื้องดูแล้วพบว่า เป็น เพราะผีพ่อผีแม่ ถูกแถนจับคุมขังไว้ ต้องทำพิธีเสนเต็งเพื่อไล่ตัวผีพ่อผีแม่ จากแถน โดยที่ญาติผู้ป่วยจะต้องอธิษฐานว่าถ้าหายป่วย เมื่อใดจะทำพิธีเสนเต็งให้ เมื่อผู้ป่วยหายดีแล้วต้องทำพิธีเสนเต็งตามที่อธิษฐานเอาไว้ หลีกเลี้ยงไม่ได้ จะทำให้เกิดโทษ ยุ่งขึ้นภายหลัง

เมื่อผู้ป่วยหายแล้ว ญาติผู้ป่วยจะต้องไปหาแม่มด เพื่อนัดหมายวันทำพิธีเสนเต็ง โดยแม่มดจะเลือกวันให้ซึ่งเป็นวันว่างไม่ตรงกับวันตาย วันเผา และวันเก็บกระดูกของบรรพบุรุษ เมื่อกำหนดวันได้แล้ว ญาติผู้ป่วยจะต้องนำหมาก พลู ข้าวสาร กล้วยของแม่มด พร้อมด้วยเสื้อผ้าของผู้ป่วย แม่มดจะนำของทั้งหมดนี้ไปวางไว้บนหิ้งมด (ครูของแม่มด) เป็นการบูชาครูของแม่มดและรับว่าจะ ไปทำพิธีเสนเต็งให้ในวันที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว

อุปกรณ์ของแม่มดที่ใช้ในพิธีเสนเต็ง มีกะเหล็ก 1 ใบ ซึ่งบรรจุข้าวหุงงาข้างกำไลข้อมือ พัดกระดาษ หมาก มีด สร้อยลูกปัด และไม้ม้อ

ไม้ม้อ เป็นไม้เสียงทายนขนาดเล็ก ยาวประมาณ 8 นิ้ว มีทั้งหมด 20 อันใส่ในกระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็ก แม่มดจะเสียงทายโดยการนำเอาไม้ม้อทั้ง 20 อันนี้ ใส่ในกระบอก

ไม้ไม้ แล้วอธิษฐานขอมอบออกมาให้ได้คู่หรือได้ที เช่นอธิษฐานว่าถ้าแทนหายไกรตกลงมากินเครื่องเช่น แล้ว ขอให้หีบ ไม้มอได้จำนวนคู่ เป็นต้น แต่ถ้าไม่ตรงกับจำนวนที่อธิษฐานไว้ ก็ต้องอธิษฐานขึ้นมาใหม่จนกว่าจะได้ตรงกับที่อธิษฐานไว้ ต่อจากนั้นต้องทำพิธี เชิญขวัญผู้ช่วยลงมาอยู่กับตัวด้วย จึงจะเสร็จพิธี ซึ่งระยะเวลาในการทำพิธี เสน เติงนี้สมัยก่อนทำกันตั้งแต่ เช้าตรู่ จนถึง 24.00 น. หรือ 01.00 น. - 02.00 น. แต่ปัจจุบันจะทำพิธีประมาณ 8.00 น. - 9.00 น. ไปจนถึง 15.00 น. หรือ 16.00 น.

ในวันทำพิธีแม่มดแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สวมกำไล เงินที่ข้อมือทั้งสองข้าง สวมหมวกทำด้วยผ้าขนาดเล็ก ครงนั้น เกลาประดับด้วยสร้อยลูกปัดหลากสี

ค่าตอบแทนที่แม่มดได้รับ เป็นเงินประมาณ 100-200 บาท แต่ถ้าไปทำพิธีต่างจังหวัด เช่นสุพรรณบุรี และกาญจนบุรี คิดเป็นเงิน 300 บาท

แม่มดประจำหมู่บ้านคือ นางแพ สระทองแผง อายุ 55 ปี

คนแต่งเสน

คนแต่งเสน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ดูแลจัดหาเครื่องเช่นให้ครบถ้วน และถูกต้องตามแต่ละพิธีที่ได้จัดทำกันมาตั้งแต่สมัยก่อน

เนื่องจากลาวโซ่งมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับ เช่นผีต่าง ๆ มากมาย เช่นผีเรือน ผิมด หื้อปุ๋ (ศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน) แถน (ผีฟ้า) ฯลฯ แต่ละพิธีใช้เครื่องเช่นที่แตกต่างกัน บางพิธีใช้หื้อ บางพิธีใช้ไก่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีผู้รู้พอที่จะดูแลจัดหาเครื่องเช่นให้ถูกต้องในแต่ละพิธี ซึ่งลาวโซ่งเรียกผู้รู้นี้ว่า "คนแต่งเสน"

คนแต่งเสนจะเป็นผู้หญิงสูงอายุ อาจจะเป็น เพราะผู้หญิงเป็นคนช่างสังเกตจดจำได้ดีกว่าผู้ชาย เริ่มฝึกหัดโดยการติดตามผู้รู้คนก่อน ๆ ไปแต่งเสนบ้านต่าง ๆ เวลาฝึกหัดถ้ากลัวจำไม่ได้ก็จดใส่สมุดไว้ก่อน พอจำได้ก็ไม่ต้องจดสมุดอีก ตัวอย่างเช่น เสน เรือนต้องแต่งเสนด้วยหื้อและเครื่องเช่นต่าง ๆ ในภษณะที่ลาวโซ่งเรียกว่า "ปานผือน" ถ้าเป็น เสนแก้เคราะห์ต้องแต่งเสนด้วยไก่ลงในภษณะที่เรียกว่า "ปานเสน" เป็นต้น

เมื่อฝึกหัดแต่งเส้นได้คล่องจนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายแล้ว พอถึงเวลาจะทำพิธีเส้นที่ใดก็จะมีผู้มาบอกให้ไปช่วยแต่งเส้น พอถึงวันทำพิธีเส้น คนแต่งเส้นจะไปที่บ้านงาน แต่เข้าครูก่อนที่หอมเส้น หอมอมค และแม่้มค จะมาทำพิธี เจ้าภาพจะต้องเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะใช้ในวันทำพิธีไว้ให้พร้อม โดยการสอบถามจากคนแต่งเส้นไว้ก่อนว่าจะต้องใช้อะไรบ้าง พอคนแต่งเส้นมาถึงบ้านจะได้ลงมือแต่งเส้น ได้ทันที

โดยปกติไม่ว่าแต่งเส้นประเภทใดก็ตาม ผู้แต่งเส้นจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน 20 บาท และถ้าเป็นพิธีเส้นเรือน คนแต่งเส้นจะได้รับหมู 1 ชิ้น แต่ถ้าเป็น พิธีเส้นแก่เคราะห์ คนแต่งเส้นจะได้รับไก่ครึ่งตัว และถ้าคนแต่งเส้นไปแต่งเส้นในจังหวัดอื่น ๆ เช่น สุพรรณบุรี กาญจนบุรี จะได้รับค่าตอบแทนประมาณ 50-100 บาท

ความจริงแล้วใครจะแต่งเส้นให้ก็ได้ แต่ลาวโซ่งมีความเชื่อถือว่าถ้าจัดหาเครื่อง เช่น ไม่ครบถ้วน และจัดวางไม่ถูกต้องในแต่ละพิธีแล้ว จะเป็นอับมงคลและเกิดโทษได้ ดังนั้น เพื่อตัดปัญหายุ่งยากที่จะเกิดขึ้น เจ้าภาพจึงต้องหาผู้รู้มาทำพิธีแต่งเส้นให้ เพื่อคอยชี้แจงแนะนำว่ามีอะไรขาดตกบกพร่องไปบ้าง นับว่าผู้แต่งเส้นเป็นผู้ช่วยหอมเส้น หอมอมคและแม่้มคทั้งหลาย เพื่อลดความยุ่งยาก และเหน็ดเหนื่อยในการทำพิธีเส้น และช่วยให้เจ้าภาพเกิดความสบายใจด้วย

คนแต่งเส้นประจำหมู่บ้านคือ นางโย สระทองน อายุ 64 ปี นางใหญ่ สระทองล้อม อายุ 80 ปี นางพรหม สระทองเอก อายุ 71 ปี

ล่ายแต่งงาน

ล่ายแต่งงาน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพ่อ แม่ ของฝ่ายเจ้าบ่าว หรือฝ่ายเจ้าสาว

ล่ายในพิธีแต่งงานนั้นมีอยู่ 2 คน คือ ล่ายฝ่ายเจ้าบ่าว และล่ายฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งล่ายของทั้งสองฝ่ายจะต้องเป็นผู้ชายสูงอายุที่แต่งงานแล้ว มีภรรยาและลูกอยู่ครบทุกคน

ผู้ที่จะเป็นล่ามได้ จะต้องผ่านการฝึกหัดกับผู้รู้มาก่อน โดยการติดตามผู้รู้คนก่อน ๆ ไปในงานแต่งงานบ้านต่าง ๆ เมื่อฝึกหัดไปจนคล่อง จนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายว่า เป็นล่ามในพิธีแต่งงานได้ พอถึงเวลาที่บ้านใดจัดพิธีแต่งงานก็จะมาบอกให้ไปช่วย เป็นล่ามให้

ในวันทำพิธี ล่ามทั้งสองฝ่ายจะต้องแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษล่ามทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเจ้าบ่าว เจ้าสาว แทนพ่อแม่แม่อย่างเช่นในขั้นตอนที่ล่ามฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าบ่าววนำสินสอดไปให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ล่ามฝ่ายเจ้าบ่าวจะสอนเจ้าบ่าว (สอนเป็นภาษาไทย) ถอดใจความเป็นภาษาไทยได้ว่า "เรามาจากเมืองแฉ่ง เมืองทันต์ เมืองลำ เมืองลา เมืองขมอย เมืองม่น เมืองมด เมืองหม้อ ฯลฯ อย่าประพฤตชั่ว เช่น ขำคน ขำสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดจากท่านองคฺล่องธรรม อย่าคดโกง และสอนว่าไปไหนให้บอกพ่อแม่ ของฝ่ายเจ้าสาวเสียก่อน เมื่อพ่อแม่อนุญาตจึงจะไปได้ "ล่ามฝ่ายเจ้าสาวก็จะสอนเจ้าสาวเช่นเดียวกันว่า "ให้เชื่อฟังสามี อย่าเกียจคร้าน ให้ขยันทำมาหากิน" และปลุกฝังเจ้าสาวแก่ล่ามฝ่ายเจ้าบ่าวว่า "เอาลูกสาวมาปลุกฝังให้ ผิดอะไรก็ว่ากล่าวตักเตือนได้ ไม่ต้องเกรงใจ" ซึ่งการอบรมสั่งสอนของล่ามทั้งสองฝ่ายนี้เป็นหลักปฏิบัติที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนำไปปฏิบัติตาม เป็นผลดีต่อชีวิตครอบครัว ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ค่าตอบแทนที่ล่ามแต่งงานทั้งสองฝ่ายได้รับ คือขนมในงานแต่งงานคนละ 1 ถาด เหล้า 1 ขวด

ล่ามแต่งงานในหมู่บ้านคือ นายบง สระทองล้อม อายุ 56 ปี นายทองคำ สระทองบุญ อายุ 50 ปี และนายนิสัย แหวนวิเศษ อายุ 50 ปี

เชยกก

เชยกก หมายถึง ผู้ทำพิธีศพ มีหน้าที่จัดการเกี่ยวกับศพ ตั้งแต่การอาบน้ำศพ การมัดศพ การเผาศพ การเก็บกระดูก การจัดหาเครื่องเช่นมาให้ศพ และการบอกทางศพให้กลับไปถิ่นเดิมของคนคือที่เมืองฟ้า และไปเฝ้าถน ฉะนั้น เชยกกจึงจัดว่าเป็นหมอผีประเภทหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ในพิธีศพของไซ่ง

ผู้ที่จะเป็น เขยกกได้นั้น สิ่งจำเป็นประการแรกก็จะต้องเป็นผู้ที่รู้หนังสือลาว ไช่
 ทั้งนี้ เพราะว่ามีผู้ที่ฝึกเป็น เขยกกจะต้องท่อง "คาถาข่ม" ซึ่งเป็นภาษาไช่ให้ได้ คาถาข่ม
 เป็นคาถาที่สำคัญและจำเป็นมาก ที่จะช่วยให้ เขยกกพ้นอันตรายจากผีได้ ดังนั้นคาถาข่มที่
 แท้จริงก็เป็นคาถาป้องกันตัวของเขยกกนั้นเอง

นอกจากคาถาข่มแล้ว ผู้ที่เป็น เขยกกจะต้องท่องตำราอีกอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า
 "ตำราบอกทางศพ" เนื้อความที่บรรจุ ในตำราบอกทางศพนี้ พอจะสรุปได้ว่าเป็นการชี้ทาง
 ให้ผู้ตายไปอยู่ที่สุขสบาย หลังจากที่ตายไปแล้ว จึงกล่าวได้ว่าถ้าผู้ใดท่องคาถาททั้งสองฉบับนี้
 ได้ ก็เป็น เขยกกได้

การที่จะฝึกเป็น เขยกกนั้นทำไม่ได้ทุกคน เนื่องจากว่าบางคนพอเริ่มฝึกฝนก็มีอัน
 เป็นไป เช่น ไม่สบาย เป็นไข้หนาว ๆ ร้อน ๆ ถ้าผู้ใดฝึกฝนไปแล้วไม่เป็นอะไรก็เป็น เขยกก
 ได้ แต่ถ้าผู้ใดไม่สบายเป็นไข้ หนาวสั่นระหว่างฝึกฝน ก็ให้ล้มความตั้งใจที่จะเป็น เขยกก
 เสีย บางคนในขณะที่ฝึกฝนเป็น เขยกกอยู่นั้น มักนอนฝันร้ายเสมอ ถ้าเป็น เช่นนี้ คนนั้นจะต้อง
 ล้มเลิกความตั้งใจเช่นกัน

การท่องตำรา เพื่อ เป็น เขยกกนั้น จะต้องออกไปท่องบนตามท้องไร้ท้องนาจะท่อง
 บนในหมู่บ้านไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นประเพณีปฏิบัติกันมา เช่นนั้น และการฝึกฝนท่องตำรานี้
 จะกระทำในสมัยที่อยู่วัยหนุ่ม แต่จะทำพิธีศพได้ก็ต่อเมื่ออายุ 50 ปีขึ้นไปเพราะนิยมกัน
 เช่นนั้น ส่วนผู้หญิงปรากฏว่าไม่มีผู้ใดเป็น เขยกกเลย อาจจะเป็นเพราะว่าผู้หญิงมีความกลัว
 ในเรื่องผีสูงมากกว่าผู้ชาย

เมื่อเขยกกไปทำพิธีศพ จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คือนุ่งกางเกง
 ขาสั้นสีดำ สวมเสื้อไท และต้องมีผ้าดิบสีขาวคาดพุง เพื่อรั้งขวัญของเขยกกไม่ให้ไปกับผู้
 ตาย ที่สำคัญเขยกกต้องมีหม้อ ซึ่งลงคาถาอาคมติดตัวไปด้วย

ถ้าศพผู้ตาย เป็นผู้ท้าว เขยกกก็ต้องเป็นผู้ท้าวด้วย เขยกกที่เป็นผู้น้อยมักจะไม่ทำ
 พิธีศพให้ผู้ท้าว เพราะถ้าคาถาข่มของ เขยกกผู้น้อยไม่สามารถข่มผีผู้ท้าวได้ เขยกกจะประสม
 อันตรายถึงชีวิตได้

ค่าตอบแทนที่เขยกกได้รับ เป็นเงินครั้งละประมาณ 100-150 บาท แต่ถ้าไปต่างจังหวัดค่าตอบแทนไม่ต่ำกว่า 200 บาท ค่าตอบแทนนี้ไม่ได้กำหนดเป็นราคาตายตัว แล้วแต่เจ้าภาพจะให้

เขยกกในหมู่บ้านคือ นายเนียม สระทองล้อม อายุ 81 ปี เป็นเขยกกมา เป็นเวลา 30 ปีแล้ว สามารถเป็นเขยกกได้ทั้งศพผู้ท้าวและผู้เฒ่า

ผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่ง มักเรียนรู้วิชาความรู้ทางพิธีนั้น ๆ จากญาติพี่น้องของตน ผู้ซึ่งเคยทำหน้าที่ประกอบพิธีต่าง ๆ เหล่านั้นมาก่อน การเรียนเป็นในลักษณะการท่องจำจากคำร่ำภาษาลาวโซ่ง ตลอดจนการฝึกหัดจดจำและสังเกตการณ์จากการประกอบพิธีจริง ๆ

เจ้าจ้ำ

เจ้าจ้ำ หมายถึง ผู้ประกอบพิธี เช่น สรวงบูชาศาลประจำหมู่บ้าน เมื่อเวลามีการเลี้ยงศาลประจำปี หน้าที่สำคัญของเจ้าจ้ำ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือ เป็นสื่อกลางระหว่างผีกับคน คือติดต่อผีประจำหมู่บ้าน เพื่อให้มากิน เครื่องเซ่นที่ชาวบ้านนำมาบูชา เช่น ไหว้ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ทำพิธีเสี่ยงทายดินฟ้าอากาศ การทำมาหากิน ตลอดจนโชเคราะห์ของหมู่บ้าน

ผู้ที่ เป็นเจ้าจ้ำจะต้องเป็นผู้ชาย เป็นคนที่สูงอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป รอบรู้ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นคนที่มีอาชีพฐานะมั่นคง ชื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ยกย่องนับถือ และศรัทธาของคนในหมู่บ้าน

การเลือกเจ้าจ้ำกระทำโดยชาวบ้านเป็นผู้โหวตเสี่ยงกันว่าใครควรจะเป็นเจ้าจ้ำ เมื่อชาวบ้านเลือกคนที่ เป็นเจ้าจ้ำได้แล้ว ก็จะมีการเสี่ยงทายว่า เจ้าพ่อพอใจ เจ้าจ้ำคนนั้นหรือไม่ การเสี่ยงทายกระทำโดยใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 ศอก 2 อัน โยนขึ้นลง 3 ครั้ง ถ้าไม้ออกมาเป็นคว่ำและหงาย เหมือนกันทั้ง 3 ครั้ง แสดงว่า เจ้าพ่อพอใจ เจ้าจ้ำคนนั้น ใน ปีต่อไปก็ทำพิธี เช่น สรวงได้

ผู้ที่สืบทอดการ เป็นเจ้าจำ มักเป็นญาติกัน ทั้งนี้เพราะการ เป็นญาติสามารถถ่ายทอด วิชาความรู้ ได้ง่ายกว่า เพื่อนบ้านอื่น ๆ แต่ไม่จำเป็นว่าผู้ เป็น เจ้าจำจะต้องสืบทอดทาง เครือญาติ เสมอไป ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและการ เลือกของชาวบ้านและความพอใจของเจ้าพ่อด้วย

นอกจากเป็นผู้นำในการ เลี้ยงศาลมีประจำหมู่บ้าน เป็นประจำทุกปีแล้ว เจ้าจำจะ ต้องทำการบูชาศาลเป็นประจำทุกวันพระด้วยอุปลเทียน ในนามของชาวบ้านด้วย

เจ้าจำของหมู่บ้าน บ้านสระคือ นายจันทร์ สระทองหน อายุ 69 ปี ซึ่งทำหน้าที่ เป็นหมอเสนผีผู้เฒ่า เป็นหมอสะ และเป็นหมอรักษาโรคแผนโบราณประจำหมู่บ้านด้วย

เจ้าจำจะ ไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่อย่างใด นอกจากความนับถือ ศรัทธา เลื่อมใสจาก ชาวบ้าน

คนทรงเจ้าพ่อทองคำ

ตามความ เชื่อของลาวโซ่ง เจ้าจำ และคนทรงเจ้าพ่อทองคำนั้น เป็นคนละคนกัน เจ้าจำเป็นผู้ทำพิธีเช่นสรวง แต่คนทรง คือคนที่เจ้าพ่อพอใจที่จะประทับทรง บนร่างของคนคนนั้น ลาวโซ่งเชื่อว่าคนที่เจ้าพ่อประทับทรงนั้น เป็นคนที่มีบุญมาก

การจะรู้ว่าเจ้าพ่อต้องการใครในหมู่บ้าน เป็นร่างทรงนั้น ขึ้นอยู่กับการ เลือกของ เจ้าพ่อเอง มักจะเป็นคนที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป การที่จะรู้ว่าใครจะถูกเจ้าพ่อเลือกเป็น ร่างทรงนั้นก็คือ การที่ทำให้คนนั้นเจ็บป่วยอย่างรุนแรงและกระตั้นหัน รักษาอย่างไรก็ไม่หาย มีอาการ เหมือนคน เป็นโรคประสาท เมื่อไปหาหมอเยื้องท้านายดูก็รู้ว่า เจ้าพ่อต้องการมาประทับ ทรง คนป่วยตกลงยอมรับว่าจะ เป็นคนทรงให้เจ้าพ่อ จากนั้นอาการ เจ็บป่วยก็หายไป เป็นปลิดทิ้ง และจะต้องเป็นคนทรงของเจ้าพ่อในเวลาที่มีการ เลี้ยงศาลประจำปีเรื่อยไป จนกว่าจะสิ้นชีวิต

ในพิธีเลี้ยงศาลมีประจำหมู่บ้าน คนทรงจะต้องมาในพิธีและมีการ เข้าทรงเป็นประจำ เครื่องทรงเจ้าพ่อจะเป็นชุดผ้าไหมสีแดงทั้งชุด ผาคผ้าสไบเฉียงสี เหลือง ใส่กำไลข้อมือ ข้อเท้า

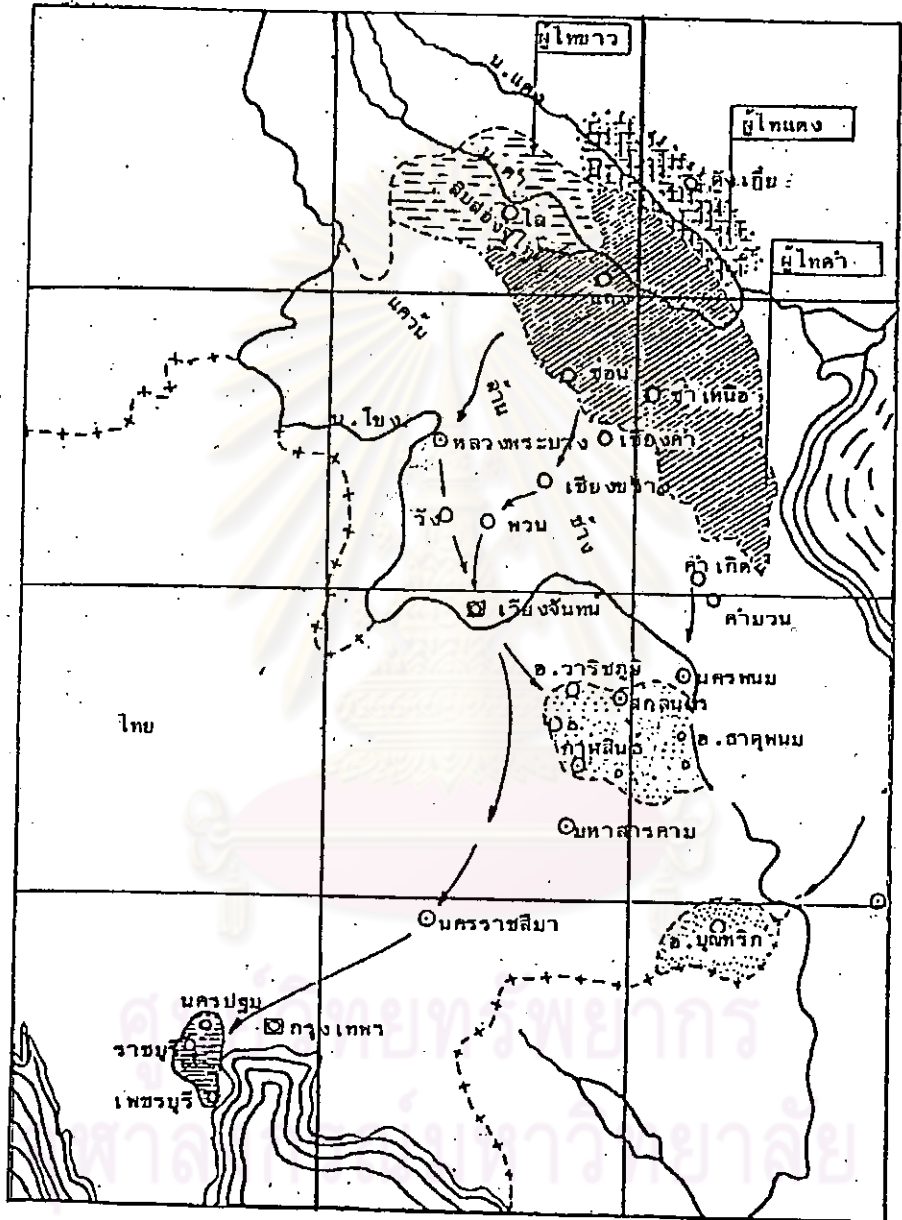
คนทรงเจ้าพ่อทองคำเท่าที่สืบทราบมาเกี่ยวข้องกับ เป็น เครือญาติกัน กล่าวคือ แม่ เป็นคนทรงเจ้าพ่อ พ่อแม่ตาย เจ้าพ่อก็ประทับทรงลูกสาวอีกเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันแต่ไม่ได้ หมายความว่าคนทรงจะสืบทอดกันทางสายโลหิต แต่เป็น เพราะ เจ้าพ่อมักจะเลือกคนที่ อยู่ตระกูลเดียวกัน

ร่างทรงของเจ้าพ่อทองคำไม่จำกัดว่า เป็นผู้ชายหรือผู้หญิง แต่ชาวบ้านเล่าว่า เท่าที่เคย เห็นมาส่วนใหญ่มัก เป็นผู้หญิง

คนทรงเจ้าพ่อทองคำของหมู่บ้านบ้านสระคนปัจจุบันคือ นางแคน สระทองบุญ อายุ ๘๖ ปี เป็นมารดาของผู้ใหญ่บ้าน มารดาของนางแคนก็ เคย เป็นร่างทรงของ เจ้าพ่อทองคำ มาก่อน

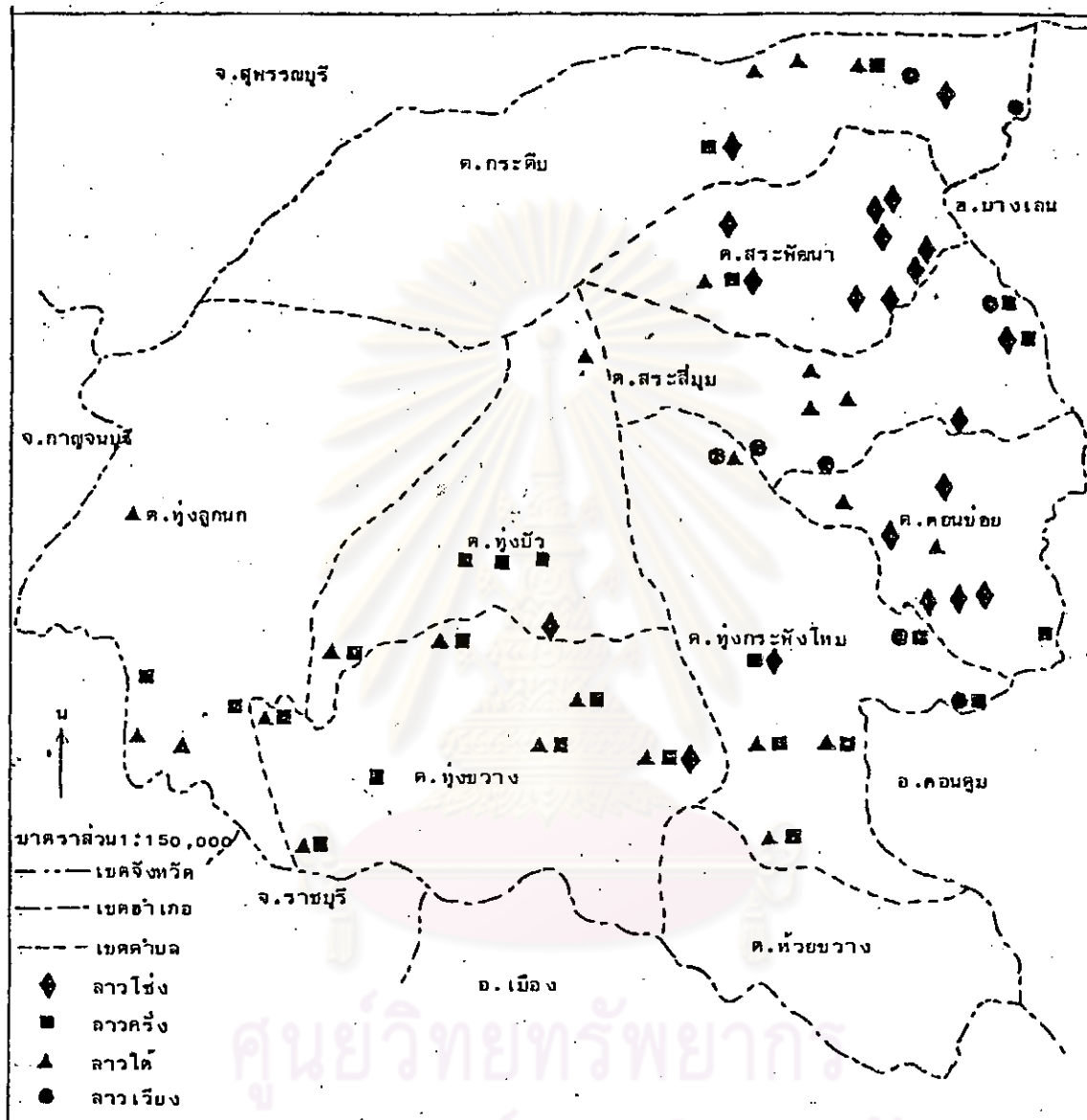
คนทรงในพิธีเลี้ยงศาลผีประจำหมู่บ้าน ไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่อย่างใด นอกจาก ความนับถือ ศรัทธา เลื่อมใสจากชาวบ้าน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 6. แผนที่แสดงถิ่นที่อยู่และการอพยพของผู้ไทหรือลาวโซ่ง
 ที่มา : ประวัติ-ลักษณะของเผ่าโคซงคำ โดย สรี หึงเคซ, หน้า 25.

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงการกระจายของลาวกลุ่มต่าง ๆ ในเขตอำเภอท่าแพแขวง
 ที่มา : "ลักษณะเฉพาะทางด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม"
 วิทยานิพนธ์ โดย กาญจนมา หันจู้คำ, หน้า 209.

ภาพที่ ๘ - หมอ เสนคิมอาหารจากบ้าน เมืองทั้งลงช่องที่เจาะไว้ที่ฝาห้องมีเรือนเพื่อ
เช่นสิมบรรพบุรุษ (เสน เรือนผู้น้อย)

ภาพที่ ๑ หมอเสนถือ "ห่อหล่อ" และทิ้ง "ห่อหล่อ" เพื่อเซ่นผีบรรพบุรุษ (เสนเรือนผู้ท้าว)

ภาพที่ 10   เจ้าม้าวและเพื่อนเจ้าม้าวทำพิธีไหว้ญาติฝ่ายเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน

ภาพที่ 11 "เขยกก" ทำพิธีออกทางศพในพิธีศพ

ภาพที่ 12 บ้านจำลอง เรือนแก้ว เสาหลวงของผู้ตายที่สูงอายุ

ภาพที่ 13. ศาลประจำหมู่บ้าน

ภาพที่ 14 การตีมะพร้าวในพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 15

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ชายและผู้หญิงลาวโซ่ง

ภาพที่ 16 "เสื่อฮี" เครื่องแต่งกายที่ใช้ในโอกาสพิเศษของผู้ชายและผู้หญิงลาวโซ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

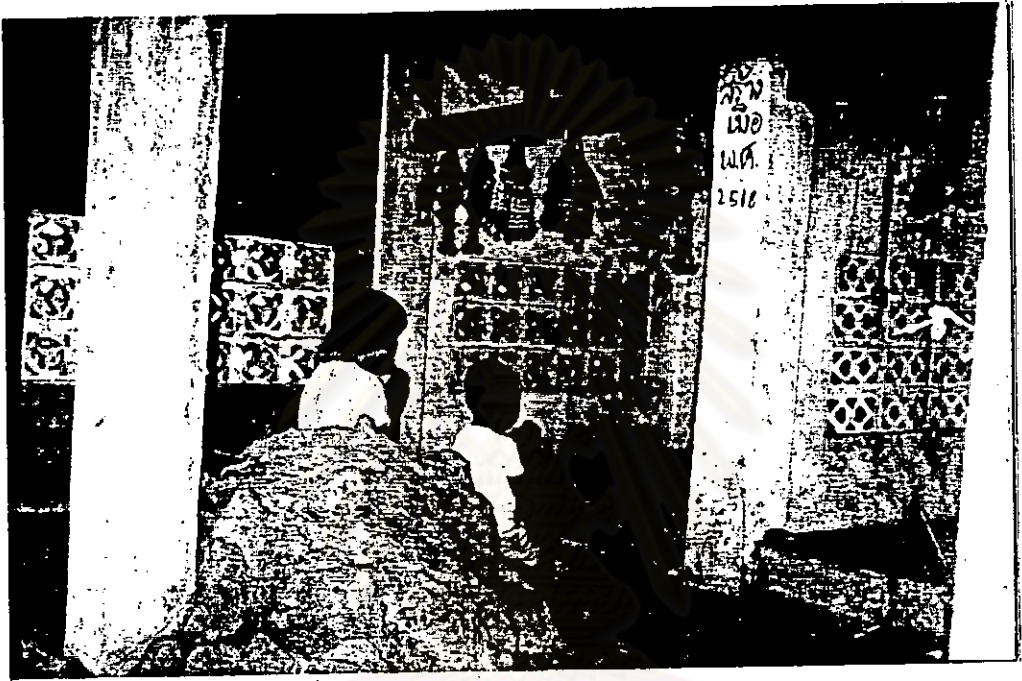
ภาพที่ 17 คำนในของ "เสื่ออี" ของลาวไซ่งั้งผู้ชายและผู้หญิง

ภาพที่ 18

"ญาติผีเดียวกัน" ช่วยกันยกบ้านเพื่อนในพิธีเสน เรือน

พิธีเสน เรือนแสดงให้เห็น โครงสร้างทางสังคมระดับครอบครัว
ของลาวซึ่งว่าใช้ระบบ เครือญาติ เป็น เกณฑ์ โดยมีแนวความคิดเรื่อง
ผีเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์ร่วมกัน

ภาพที่ 19

ลาวโซ่งกราม ไทภูเขาและบนบานสารกล่าวต่อศาลเจ้าพ่อทองคำในพิธีบูชาศาล
หมู่บ้าน

พิธีบูชาศาลหมู่บ้านแสดงให้เห็น โครงสร้างทางสังคมระดับชุมชนหมู่บ้าน
ว่า หมู่บ้านลาวโซ่งอาศัยความเชื่อในการนับถือผี โดยเฉพาะผีประจำหมู่บ้าน
และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นสื่อกลางในการควบคุมพฤติกรรมของ
บุคคลในชุมชน

ประวัติผู้เขียน

นางสาววาสนา ขวณกิจ เกิดวันที่ 19 ตุลาคม 2499 ที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2522 เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2526 ปัจจุบันรับราชการ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนศรีราษฎร์ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย